

VAMOS ETSIVÄ NUORISOTYÖ

Nuorten kokemuksia projektin antamasta tuesta

Ritva Ojala ja Anne-Maria Putkonen

Opinnäytetyö, syksy 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaali- ja kirkon alan

koulutusohjelma

Sosionomi-diakoni (AMK)

TIIVISTELMÄ

Ojala, Ritva & Putkonen, Anne. VAMOS ETSIVÄ NUORISOTYÖ Nuorten kokemuksia projektin antamasta tuesta. Syksy 2011. 55 s, 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Helsinki Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö käsittelee syrjäytyneiden sekä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten käsityksiä Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos-projektin etsivän nuorisotyön antamista tukimuodoista. Vamos-projektiin osallistuvilla nuorilla ongelmat liittyivät mielenterveyteen, koulun keskeyttämiseen ja arjesta selviytymiseen.

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää nuorten sosiaalista taustaa, mistä he ohjautuivat projektiin, millaisena nuoret kokivat projektin tuen ja olivatko nuoret saaneet seurakunnalta tukea. Opinnäytetyö tehtiin Helsingin Diakonissalaitoksen aloitteesta.

Opinnäytetyö tehtiin käyttämällä teemahaastatteluja. Haastattelimme kahdeksaa projektiin kuuluvaa nuorta avointen teemahaastattelujen avulla syksyllä 2010. Haastattelun teemat olivat ohjaava taho, tausta, projektista saadun tuen muodot, merkityksellisin tuen saantimuoto ja seurakunnalta saatu tuki.

Haastattelu vastaukset eriteltiin sisällönanalyysillä. Analyysissa keskityttiin arvioimaan projektin merkityksellisimpiä tukimuotoja nuorten kokemina.

Keskeiset tulokset olivat: nuoret ohjautuivat projektiin eniten eri viranomaisten kautta, nuorten perhetaustat olivat hajanaisia, kolme nuorta oli saanut seurakunnalta tukea, tärkeimmäksi tueksi osoittautui projektiin tarjoama yksilöohjaus. Opinnäytetyön tulosten perusteella nuoret olivat tyytyväisiä Vamos-projektilta saamastaan tuesta ja kokivat sen merkittävänä osana omaa selviytymisprosessiaan.

Tämän työn tulokset viittaavat siihen, että nuorten elämänlaadun varmistamiseksi yhteiskunnan tulisi panostaa ehkäisevään nuorisotyöhön enemmän.

Asiasanat: Nuori, syrjäytyminen, Vamos-projekti, etsivä nuorisotyö,

ABSTRACT

Ojala, Ritva ja Anne-Maria Putkonen.

Opinions of adolescents on Vamos outreach youth work

55 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.

Option in Diaconal Social Work. Bachelor of Social Services/ Deaconess.

The aim of this thesis was to examine outreach youth work and gain knowledge of the coping mechanisms of adolescents with multiple problems such as mental health problems, lack of education and basic life skills.

This study was qualitative and commissioned by Helsinki Deaconess Institute. We interviewed eight adolescents who participated in the Vamos-project of Helsinki Deaconess Institute. The Vamos-project was doing outreach youth work in Helsinki. The data was collected by conducting theme interviews implemented in autumn 2010. We surveyed the social backgrounds of youths, from where they had been directed towards the project, how the young people felt they had been supported by the project and whether they felt they had received support from the Church. The data was analyzed using content analysis.

The results indicated that all the interviewed adolescents came from dysfunctional home environments. Individual guidance was considered as the most important support method. Three youths had received support from the Church, and the majority were directed towards the project mostly by the authorities. The adolescents were pleased with the support they received from the Vamos-project.

This thesis suggests that the work that aims to improve the quality of life of adolescents with multiple problems should be preventative and therefore focused on the well-being of the community as a whole.

Keywords: adolescents, Vamos-project, outreach youth work, individual guidance

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 SELVITYKSEN TARKOITUS.....	8
3 NUORTEN AIKUISTEN SYRJÄYTYMINEN JA ELÄMÄN ONGELMAT SEKÄ SELVITYMISKEINOT	9
3.1 Kuka on nuori aikuinen	9
3.2 Syrjäytyminen.....	10
3.3 Syrjäytymisen tunnusmerkit	12
3.3.1 Nuorten köyhyys	12
3.4.2 Perheeseen liittyvät ongelmat	13
3.4.3 Koulutukseen ja työelämään liittyvät haasteet.....	14
3.4.4 Päihteet	15
3.4.5 Mielensterveys	17
3.4 Nuorten selviytymiskeinot.....	17
4 ETSIVÄ NUORISOTYÖ	20
4.1 Nuorisolaki	20
4.2 Etsivän työtteen lähtökohtia	20
4.3 Seurakunnan etsivä nuorisotyö.....	21
5 VAMOS-PROJEKTI.....	23
5.1 Vamos-projektin kohderyhmä	23
5.2 Vamos-projektin tavoitteet	24
5.3 Projektin palvelut ja työmuodot	24
5.4 Vamos-projektin työntekijät	26
6 SELVITYKSEN TEHTÄVÄT JA TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ.....	28
6.1 Tutkimuskysymykset	28
6.2 Selvityksen toteuttamisympäristö	28
7 AINEISTON HANKINTA	29
7.1 Opinnäytetyön kohderyhmä	29
7.2 Teemahaastattelu	30

7.3 Aineiston kerääminen haastatteluilla.....	31
8 AINEISTON ANALYYSI.....	33
8.1 Sisällönanalyysi	33
8.2 Litterointi	34
9 TULOKSET.....	35
9.1 Haastatteluihin osallistujat.....	35
9.2 Haastateltavien perhetaustat.....	36
9.3 Nuorten kokemukset projektin tukimuodoista.....	36
9.4 Diakoniatyön tuki	38
9.5 Muuta tuloksista esille tullutta	38
9.6 Yhteenveto tuloksista.....	39
10 SELVITYKSEN LUOTETTAVUUS	40
11 SELVITYKSEN EETTISYYS	41
12 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA.....	42
12.1 Päätelmät	42
12.2 Pohdinta	43
LÄHTEET.....	48
LIITE 1: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta.....	53
LIITE 2: Opinnäytetyöstä vastaavan ohjaajan lupapuolto.....	54
LIITE 3: Haastattelukysymykset	55

1 JOHDANTO

Nykypäivänä sosiaalipalvelut ovat hajallaan ja pirstoutuneet, nuorten on vaikea löytää oikeita palveluita verkostojen seasta. Usein nuoret tarvitsevat konkreettista apua monilla elämänalueilla. Pertti Kemppisen (2000, 203) mukaan syrjäytymisessä on kysymys ihmisen toimintamahdollisuuksien kaventumisesta. Jos nuori esimerkiksi päihdeongelman vuoksi ei kykene tekemään elämäänsä koskevia positiivisia valintoja, tilalle tulee sekavuus ja epäjärjestys. Syrjäytymisuhan alainen nuori tarvitsee jatkuvaa aikuisen tukea ja valvontaa, sillä elämänhallinnassaan periksi antanut nuori helpottaa monesti vaikeaa elämäntilannettaan päihteiden avulla. Kemppisen (2000, 207) mukaan yhteiskunnasta pudonneille nuorille on kyettävä tarjoamaan mahdollisuudet yhteiskuntaan kiinnittymiseen ja parhaiten se tapahtuu mielenkiintoisen ja haastavan työn, läheisten ihmisten, mielekkäiden harrastusten ja muun virkistämisen kautta.

Tällä opinnäytetyöllä on ajankohtainen yhteiskunnallinen sekä taloudellinen merkitys. Tämän vuoksi aihe kiinnosti ja innosti opinnäytetyön tekemiseen. Suomen väestö ikääntyy ja vanhenee, suuret ikäluokat poistuvat työelämästä ja näiden kustannusten kattamiseksi haluttaisiin työuria pidentää ja saada nuoria työelämään. Haasteet kohdistuvat nuoriin, mutta miten nuoret pystyvät vastaamaan työelämän asettamiin paineisiin, kun samaan aikaan nuorelle tulee itsenäistymisen, toimeentulon ja opiskelun asettamat paineet. (Kaukonen 2009.)

Viime vuosina erityisesti nuorisotyöttömyys ja opintojen keskeyttämiset ovat lisääntyneet paljon, nämä aiheet puhuttavat ja ovat esillä myös nykyisessä hallitusohjelmassa. Valtioneuvoston hallitusohjelmassa on nostettu nuorten syrjäytymisen ehkäisy yhdeksi pääpaino alueeksi ja uudella nuorisolailla määritellään kunnille velvollisuus toteuttaa etsivää nuorisotyötä. Yhteiskuntatakuun kautta nuorille pyritään tarjoamaan työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseksi aktiivitoimenpiteitä kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen, myös kansalaisjärjestöt pyrkivät omalta osaltaan lisäämään nuorten osallisuutta. (Valtioneuvosto 2011.)

Yhteiskunnassa panostetaan nuoriin ja syrjäytymisen ehkäisyyn eri alueilla. Vuosi 2010 oli koko Euroopan laajuinen köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen teemavuosi Stop köyhyys- Rakennetaan yhteiskunta kaikille. Hyvä yhteiskunta on tasa-arvoinen, syrjimätön ja jossa kuunnellaan huono-osaisten ja osattomien ääntä. Hyvää yhteiskuntaa ei ole helppo rakentaa, mutta sitä tulee kuitenkin tavoitella. Jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään riippumatta yhteiskunnallisesta asemasta, kaikkien pitäisi saada osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan sekä kokea yhteenkuuluvuutta. Vuoden 2010 teemavuoden tavoitteena oli myös viranomaisten sitoutuminen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, kaikilla on vastuu köyhyyden ja syrjäytymisen torjunnassa. Teemavuosi nosti nämä aiheet kansalaisten ja päättäjien tietoisuuteen, köyhyyden torjumiseen etsitään keinoja eri sektoreiden yhteistyöllä sekä alueellisesti että paikallisesti. Stop köyhyys- hankkeen kautta toteutetaan myös syrjäytymisen ehkäisyä. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, 2011a.)

Nyky-yhteiskunnassa nuoruutta leimaavat kiihkeä elämänrytmi ja epävarmuus, nuoruusikä luo paineita samanaikaisesti useille toiminta-alueille. Erityisesti nuoret miehet ovat työttömiä useammin kuin naiset ja he tarvitsevat pitkäaikaisesti tukea. (Stengård 2008). Syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria pyritään auttamaan etsivän nuorisotyön avulla. Ennaltaehkäisevästä työstä pitäisi ottaa laajemmassa määrin yhteiskunnallista vastuuta. Tavoitteita asetetaan, mutta niitä on vaikea saavuttaa.

Tämän selvityksen tavoitteena oli perehdyttää tekijänsä tutkimuksen maailmaan, lisätä ja saada tietoutta nuorista, heidän nykypäivän haasteistaan yhteiskunnassa ja millä tavalla nuoria voidaan auttaa.

2 SELVITYKSEN TARKOITUS

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nuorten käsityksiä Helsingin Diakonissalaitoksen etsivän nuorisotyön Vamos-projektin tuesta. Projektin osallistuneiden nuorten haastattelujen avulla saatiin palautetta heitä auttaneista tutkimuodoista. Vamos-projektin keskeinen tavoite oli löytää uusia toimintatapoja ja -muotoja nuorten kanssa tehtyyn työskentelyyn. Projektin yksi tavoite on kehittää toimintaansa. Tämä opinnäytetyö liittyy projektin kehittämistoimintaan. Nuorten antama palaute välitetään tämän selvityksen avulla Vamos-projektin käyttöön. Toimeksianto tähän työelämälähtöiseen opinnäytetyöhön saatiin Helsingin Diakonissalaitokselta.

3 NUORTEN AIKUISTEN SYRJÄYTYMINEN JA ELÄMÄN ONGELMAT SEKÄ SELVITYMISKEINOT

Tässä luvussa käsittelemme syrjäytymistä käsitteenä sekä nuorten elämään liittyviä ongelmakohtia ja selviytymiskeinoja.

3.1 Kuka on nuori aikuinen

Nuori aikuinen määritellään eri yhteyksissä hieman eri tavoin, nuoruuden käsite on liukuva, eri yhteydessä sama ihminen voi olla lapsi, nuori tai aikuinen. Nuorisolaki määrittelee nuoreksi alle 29-vuotiaan, ja yhteiskuntatutkimuksissa ja työttömyystilastoissa nuoreksi luetaan alle 25-vuotiaat. (Koste 2010, 6.)

Nuoruuden alkuna voidaan pitää puberteettia, jonka jälkeen nuori itsenäistyy ja irtaantuu perheestä. Nuoruuden kehitysjaksoihin vaikuttavat muun muassa biologinen kehitys, fyysinen kasvu sekä psykologiset tekijät. (Nurmi 1995, 256–257.) Marcin (Nurmi 1995, 262) kuvaa identiteetin kehittymistä tapahtumasarjana; ensinnä nuori etsii vaihtoehtoja liittyen ideologiseen maailman kuvaan, sukupuolirooleihin ja ammatinvalintaan ja tämän jälkeen nuori tekee päätöksen ja sitoutuu valitsemiinsa vaihtoehtoihin.

Nuoren yksilölliset tekijät voivat rajoittaa tai viedä eteenpäin häntä elämässä luoden pohjaa joko negatiiviselle tai positiiviselle minäkuvulle, myös yhteiskunta ja kulttuuri sekä nuoren kehitysympäristö ja ikäsidonnaisuus määräävät ne puitteet miten elämä menee eteenpäin. Nuori ei aina tiedosta omia motiivejaan tai intressejään tai sitten valintoja ei tehdä yksilöllisesti ja rationaalisesti miettien, ratkaisut voidaan tehdä automaattisesti tai aiemman opitun pohjalta. Nurmi (1995, 263–267.) Turunen (1996, 178) puhuu työtoveruudesta, jota nuori tarvitsee hänen etsiessään elämänsä polkua.

3.2 Syrjäytyminen

1970-luvulla ruotsalaisessa työmarkkinatutkimuksessa Helsen ja Kariston mukaan (Taskinen 2001,4) käytettiin syrjäytymiskäsitettä kuvaamaan työttömyyteen liittyviä ongelmia. Nykyään käsitettä käytetään puhuttaessa yleisen huono-osaisuuden kasaantumisesta. Käsitteen monimuotoisuutta kuvaa se, että syrjäytymisestä voidaan puhua monella käsitteellä kuten marginaalisuus, alaluokka, huono-osaisuus. Syrjäytymiseen liittyy osattomuutta, taloudellisten ja henkisten voimavarojen sekä sosiaalisen kulttuurien pääoman puutetta. (Aaltonen 1999, 360–361.) Kempainen (1997, 129) mainitsee neljä ryhmää, jotka ovat syrjäytymisen riskiryhmiä; ammattikouluttamattomat, asunnottomat, työttömät nuoret sekä 1990-luvun laman seurauksena yllättäen työttömäksi jääneet uusköyhät. Syrjäytymisvaarassa ovat myös maahanmuuttajat ja lapsiperheet.

Syrjäytymistä tapahtuu kun ihmiset tai asuinympäristö kärsivät vakavista ongelmista, kuten työttömyydestä, rikollisuudesta, rikkinäisistä perhesuhteista tai vakavista sairauksista, myös koulutuksesta tai sosiaalisista suhteista voi syrjäytyä. Ongelmien kasaantuessa ja aiheuttaessa vakavan kierteen voidaan joutua syrjäytymisvaaraan, toisaalta syrjäytymisen riski voi olla jo syntyessä, jos lapsi syntyy köyhään ja huonosti toimeentulevaan perheeseen. (Morris, Barnes & Mason 2009, 5–7.) Myös Lämsän (Perälähti ym., 2011, 9) väitöskirjan tutkimustuloksista tuli esille, että vanhempien oma rikkinäinen kasvutausta periytyy usein yli sukupolven. Suomen Akatemian tutkimuksen tulokset osoittavat, että lapsen ja nuoren tulevaisuuteen vaikuttavat kasvu- ja elinympäristö ja sen tarjoamat mahdollisuudet.

Nuorten syrjäytymisestä on tehty opinnäytetöitä ja tutkimuksia aikaisemminkin, on tutkittu esimerkiksi syrjäytymisen kehitystä, elämänhallintaa ja kotitaustan vaikutuksia syrjäytymiseen. Veijola (2005) on tehnyt seurakuntatutkimuksen syrjäytymisvaarassa olevista Omaura-projektiin osallistuvista nuorista. Omaura-projekti on nuoria työllistävä projekti, missä tutkimukseen osallistuvat nuoret kävivät puolet ajasta koulua ja puolet töissä. Veijolan (2005) tutkimuksen mu-

kaan oleellista syrjäytymisen ehkäisyssä oli, että nuoret saivat koulutuksen, vähintään peruskoulutuksen. (Veijola 2005, 126.)

Lämsän mukaan (Kuronen 2010) nuoren kohdalla oli kyse syrjäytymisen tilasta kun kaikki siihen liittyvät ehdot täyttyivät. Näitä syrjäytymisen määrittämiseen liittyviä ehtoja olivat: elämäntilanteen negatiivinen muutos, ulosajautuminen keskeisiltä toiminta-alueilta yhteiskunnassa, ongelmien kasaantuminen, pitkityminen ja niiden hallitsemattomuus, yksilön ja yhteiskunnan normijärjestelmän välinen ristiriita, normaalista laajasti hyväksyttävästä tilanteesta poikkeaminen sekä elämönhallinnan kadottaminen ja vieraantumisen kokeminen. (Kuronen 2010, 55.)

Yhteiskunnalliseksi haasteeksi on noussut nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisy ja hyvinvoinnin edistäminen kasaantui erityisen paljon pahoinvointia ja poikien elämäkulussa voi ilmetä jo varhain erilaisia ongelmia kuten terveysongelmia, lastensuojelukokemuksia, koulutukseen liittyviä ongelmia esimerkiksi opintojen keskeytyksiä. Nuoret miehet olivat työttömiä useammin kuin naiset ja he tarvitsivat pitkäaikaisesti toimeentulotukea. Nuoret miehet elivät riskialtista elämää; eniten miehiä kuoli tieliikennetapaturmiin, itsemurhiin, myrkytyksiin ja väkivaltaan, 15–29-vuotiailla miehillä oli naisiin nähden yli kolmenkertainen riski kuolla tapaturmaisesti tai väkivaltaan. Itsemurhat olivat neljä kertaa yleisempiä nuorten miesten keskuudessa kuin naisten. Miesten alttiutta edellä mainittuihin oli selitetty, sillä, että poikien elämönhallinta ja elintavat olivat tyttöjä heikoimmat. (Stengård, 2008, 9.)

Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry (2005) on julkaissut tutkimuksen Nuorista Suomessa, miten nuorilla menee? Tutkimuksen mukaan valtaosa nuorista oli tyytyväisiä elämäänsä ja he kokivat terveydentilansa hyväksi, yli 25-vuotiaista yli kaksi kolmasosaa oli suorittanut ammatillisen tai korkeakoulututkinnon. On kuitenkin muistettava, että on paljon niitä nuoria, joilla menee huonosti, ja syrjäytyneiden nuorten määrä on yhteiskunnassamme kasvanut. Nuorten mielen-terveyteen liittyvät ongelmat ovat lisänneet sairauseläkkeelle siirtyvien määrää, sekä lasten ja nuorten lastensuojelun sijoitukset ja avohuollon palvelut ovat

kasvaneet. (Koste 2010, 5.) Nuoret pitävät merkityksellisinä elämässään sosiaalisia suhteita, nuorten mielestä elämässä tärkeintä ovat perheen ja ystävien kanssa vietetty aika Kansalaisbarometrin mukaan lähes 90 % suomalaisista oli tyytyväisiä perhesuhteisiinsa. (Anttila, Kuussaari & Puhakka, 2010, 46–47.)

3.3 Syrjäytymisen tunnusmerkit

Nuoren elämän eri osa-alueet kytkeytyvät toisiinsa ja nuorella voi olla haasteita perheeseen, taloudelliseen tilanteeseen, koulutukseen ja työelämään, päihteisiin, mielenterveyteen sekä sosiaalisiin suhteisiin liittyen. Aina ei voi tietää mikä on syy ja mikä seuraus; esimerkiksi onko työttömyys syrjäytymisen seuraus vai syrjäytyminen työttömyyden seurauksena syntynyt. Tässä tarkastellaan yleisempiä nuorten syrjäytymiseen vaikuttavia elämän ongelmia.

3.3.1 Nuorten köyhyys

Vaikka vaurastuminen on lisääntynyt Suomessa, niin erot eri väestöryhmien ja alueiden kesken ovat kasvaneet ja erityisesti köyhyys koskettaa lapsiperheitä, yksinhuoltajia, opiskelijoita, eläkeläisiä sekä työttömiä. (Perälähti ym. 2011, 9.) Euroopassa joka kuudes ihminen elää köyhyysrajan alapuolella, Suomessa köyhyydessä elää 700 000 ihmistä. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, 2011b). Nuoren vapaa-aikatutkimuksen (2009,) mukaan ammattikouluttamattomat nuoret olivat kaikkein tyytymättömämpiä tilanteeseensa. Nuorten tulokehitys oli vuonna 2005 hitaampaa kuin muilla ikäryhmillä ja heillä oli suurin köyhyysriski. (Myllyniemi 2009, 129).

Työttömien nuorten tilanne oli huono, koska lyhyiden työsuhteiden suhteiden vuoksi monet elivät työmarkkinatuella tai peruspäivärahalla. Monet nuoret eivät saaneet työttömyysetuuksia ja heidän tulonsa oli silloin viimesijainen etuus eli toimeentulotuki. Nuorilla tuen tarve voi jatkua vuodesta toiseen ja silloin puhu-

taan pitkäaikaisasiakkuudesta, todellista köyhyyttä mitataan juuri pitkäaikaisasiakkaiden määrällä. (Myllyniemi 2008, 39.)

Huono taloudellinen tilanne saattaa johtaa velkaantumiseen ja luottotietojen menetykseen, joudutaan turvautumaan lainoihin ja pikavippeihin selviytyäkseen taloudellisesti. Luottotietojen menetys voi vaikeuttaa nuoren elämän monien asioiden hoitamista. Nuorten 18–24-vuotiaiden maksuhäiriömerkinnät olivat etupäässä aiheutuneet pikavipeistä. (Kuussaari, Pietikäinen & Puhakka 2010, 24.)

3.4.2 Perheeseen liittyvät ongelmat

Perheellä on tärkeä biologinen kasvatuksellinen merkitys ihmisen elämässä. Nuori kehittyy omaksi yksilökseen sosiaalisten vuorovaikutusten kautta, joita hän harjoittelee perheen ja sosiaalisten verkostojen kanssa. Vuorovaikutustilanteet eivät välttämättä ole aina positiivisia, nuori voi kohdata kodissaan konfliktitilanteita sekä vanhempien, että sisarusten välillä, näiden konfliktien kautta nuori harjoittelee sosiaalista kanssakäymistä. Perheessä voi olla isojakin konfliktitilanteita ja nuoresta voi tuntua, että vanhemmat asettavat hänelle liiallisia rajoja ja valvovat tekemisiä, rajojen asettaminen on kuitenkin nuoren kasvun kannalta välttämätöntä. (Aaltonen, 1999, 193–194.)

Väitöskirjan tiivistelmässä Anna-Liisa Lämsä (2009) toi esille lasten- ja nuorten syrjäytymisen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa, tutkimuksesta ilmeni suora yhteys perhetaustojen vaikutuksista nuorten syrjäytymiseen. Yhtenä keskeisenä tekijänä nuorten syrjäytymiseen vaikutti liian varhainen aikuistuminen, ja toisaalta joukossa oli myös niitä jotka eivät päässeet itsenäistymään ja irtautumaan vanhemmistaan iän mukaisella tavalla. Tämän opinnäytetyön haastateltavilla suurella osalla oli myös sosiaalihuollon asiakkuus.

Avioerolla on pitkäaikainen vaikutus lasten ja nuorten elämään, Aaltonen (1999, 195) kirjoittaa eroon liittyvien riitojen vaikuttavan lapseen enemmän kuin itse

ero, jokainen lapsi tai nuori reagoi eroon yksilöllisesti ja lapsen oma kehitysvaihe vaikuttaa siihen miten hän kokee vanhempien eron. Avioero aiheuttaa hämmennystä ja epävarmuutta tulevaisuudesta ja siihen liittyvät muutokset stressaavat lapsia ja nuoria, ne voivat ilmetä henkisinä paineina, kuten pelkona hylätyksi tulemisesta tai köyhyydestä. (Aaltonen 1999, 197.)

3.4.3 Koulutukseen ja työelämään liittyvät haasteet

Nuori kiinnittyy yhteiskuntaan sosiaalisilla sidoksilla kuten työ, koulutus, perhe ja ystävä ja erityisesti nuoren elämään ja tulevaisuuteen vaikuttavat koulutuksen ja työn puuttuminen. Työttömyys on yksi suurimmasta syrjäytymiseen johtavista tekijöistä palkkatyötä korostavassa yhteiskunnassa. (Ek, Saari, Viinamäki, Sotvio & Järvelin 2004, 18.)

Nuoren elämään saattaa liittyä syitä, jotka vaikeuttavat työelämää siirtymistä. Lea Pulkkisen pitkäaikaistutkimusten perusteella (Ek ym. 2004, 20) lapsuuden aikaisilla käytöshäiriöillä on yhteys aikuisuuden työttömyyteen, työelämään siirtyminen voi vaikeutua sopeutumisongelmien vuoksi. Lapsuuden ajan terveysongelmilla, perheen sosioekonomisella taustalla ja perheen suhtautumisella opiskeluun näyttää olevan myös yhteys työelämään siirtymiseen vaikeuksiin. Ammatillisen koulutuksen puuttuminen on kuitenkin keskeisin tekijä työelämästä syrjäytymiseen. Ilman ammatillista koulutusta olevien nuorten on vaikea työllistyä ja tulevaisuudessa koulutuksen merkitys tulee kasvamaan, myös työelämä muuttuu yhä vaativammaksi ja ammattikouluttomalla on syrjäytymisriski työelämästä ja yhteiskunnasta. (Ek ym. 2004, 20.)

Ilpo Kuronen (2010, 5) on selvittänyt väitöskirjassaan nuorten aikuisten kertomusten perusteella nuorten kokemuksia peruskoulussa ja sen jälkeistä elämäntulkua sekä kiinnittymistä yhteiskuntaan. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös nuorten kokemuksia muun muassa työelämästä, perheestä ja sosiaalisista suhteista. Kuronen (2010, 6) mukaan monilla nuorilla ongelmat alkoivat kasaantua jo ala-asteella. ja kielteinen kehä jatkui yläasteella ja koulutusten nivelkohdissa.

Monilla oli vastemielisiä koulukokemuksia kuten epäonnistumisia ja kiusaamisesta. Kuronen (2010, 319) toteaa tutkimuksen perusteella, että siirtyminen peruskoulun jälkeen koulutukseen tai työelämään ei ole suoraviivaista.

Mustassa aukossa eli ilman koulutuspaikkaa olevia nuoria on tällä hetkellä noin 40 000 Suomessa. Työministeri Ihalainen pitää nuorisotyöttömyyttä suurena haasteena, ja hän määrittelee nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen tärkeimmäksi tehtäväksi nykypäivän yhteiskunnassa. (Launonen 2001, 6.)

Katja Komonen (2001) on tutkinut ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten koulutuspolkuja takaisin koulutuksen piiriin, sekä keskeyttämisprosessin vaikutusta nuorten elämään. Komosen (2001, 161–163) mukaan koulun keskeyttämisen prosessi laajeni useasti koulujärjestelmän ulkopuolelle elämänhallinnan ongelmiin, ja osa nuorista vietti ainakin pieniä hetkiä marginaalin rajoilla elämästään. Toisaalta koulutuksen keskeyttämisellä saattaa olla positiivisia vaikutuksia uuden koulutuspolun rakentamisen kannalta, eikä syrjäytyminen leimaa välttämättä kovin pitkälle myöhempään elämään.

3.4.4 Pääteet

Nuorten pääteiden käyttö voi liittyä tiettyyn kehitysvaiheeseen nuoren elämässä, ympäristö antama malli ja nuoren omakohtaiset käyttökokeilut voi olla merkitystä. (Kemppinen 1997, 15.)

Nuoren elämässä saattaa olla riskikäyttäytymistä ja hän vastustaa yhteiskunnan normeja ja järjestystä. Nuori haluaa kokea elämässään jännitystä ja elämyksiä, nuorisokulttuurissa alkoholilla ja tupakoinnilla on sosiaalinen merkitys. Franzkowiakin riskikäyttämisteorian mukaan tupakan ja alkoholin kokeilut kuuluvat nuoren elämään ja ne ovat osa aikuisuuteen johtavista kehitystehtävistä, mutta nuoren kokemus ei sisällä samanlaisia merkityksiä kuin aikuisella, vaan hän näkee tupakoinnin ja alkoholin rajanylityksenä aikuisuuteen ja toisaalta ne näh-

dään yhdenmukaisuuden osoituksena tai selviytymiskeinoina. (Aaltonen, 1999, 284–285.)

Alkoholin suurkulutukseen liittyy aina riskejä niin käyttäjän henkilökohtaiseen elämään ja terveyteen liittyen kuin myös kansanterveydellinen riski; vuodesta 1995 alkaen alkoholisytyt ovat olleet 15–64 -vuotiaiden yleisin kuolinsyy. (Päihdelinkki 2011). Nuoren alkoholisoitumiseen altistavia tekijöitä ovat vanhempien alkoholin käyttö, jos molemmat vanhemmat ovat alkoholisoituneita, niin lapsella on 25-kertainen riski alkoholisoitua. Alkoholisoitumiseen vaikuttaa myös se, miten pitkään alkoholia on käyttänyt, pitkään alkoholia käyttäneelle syntyy siihen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen riippuvuussuhde. Alkoholin lisäksi monet nuoret käyttävät lääkkeitä päihdyttävässä tarkoituksessa. (Aaltonen 1999, 295–296.)

Kasvavalla osalla väestöä on omakohtaisia kokemuksia huumeista, miehistä kuusi prosenttia ja naisista noin neljä prosenttia kertoi käyttäneensä huumeita viimeisimmän vuoden aikana. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen kyselyn perusteella nuorten aikuisten keskuudessa kannabiksen käyttö oli lisääntynyt, kolmannes oli kokeillut sitä ja lähes puolet 25–34-vuotiasta miehistä ilmoitti kokeilleensa kannabista ainakin kerran elämässään. (Launonen 2011, 18.)

Aaltosen (1999, 303) mukaan nuoret nimeävät huumeiden käytön syyksi muun muassa rentoutumisen, mielenterveysongelmat ja ongelmallisen elämäntilanteen. Huumeita käyttävien nuorten taustalla oli usein ollut kokemuksia vanhempien alkoholiongelmista ja avioeroista. Huumeiden käyttö oli eräänlaista vastarintaa, joka antoi nuorelle merkityksen tunteen, nuori kokee olevansa jotain, huumeita kokeiltiin myös uteliaisuudesta ja toisten houkuttelemana, niihin liittyviä riskejä ei välttämättä huomioitu. (Aaltonen 1999, 303.)

Huumeiden käytöllä oli monia negatiivisia seurauksia kuten nuoren käyttäytymisen muuttuminen ja passivoituminen. Huumeilla oli vaikutus nuoreen terveyteen ja hyvinvointiin sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen, huumeisiin kehittyi sekä fyysinen, että psyykinen riippuvuus. (Aaltonen 1999, 308.)

3.4.5 Mielenterveys

Nuoren mielenterveyteen on viime aikoina kiinnitetty paljon huomiota ja nuorten psyykkiset ongelmat on nostettu esille eri foorumeissa. Vuoden 2009 lopussa työkyvyttömyyseläkkeen saajista 44,7 % oli eläkkeellä mielenterveydellisistä syistä. Alle 30-vuotiaita siirtyi masennuksen vuoksi eläkkeelle enemmän kuin koskaan aikaisemmin tällä vuosituhanella. 2000-luvulla myös mielenterveyden häiriöistä johtuvat sairauslomat ja työkyvyttömyys lisääntyivät nuorten aikuisten parissa. (Raitasalo & Maamies 2001, 6–7.)

Laukkasen(2006) mukaan (Vuokila-Oikkonen & Ruotsalainen 2010, 230–231.) nuorten mielenterveysongelmat voivat olla lievempiä ja vaikeampia, kyseessä voi olla myös normaaliin kehitykseen liittyvää ohimenevää ahdistusta. Ahdistuneisuushäiriöstä voidaan puhua silloin kun ahdistusoireiden aiheuttamat vaikeudet hankaloittavat jokapäiväistä elämää esimerkiksi koulun ja sosiaalisten tilanteiden pelkona. Nuorille voi tulla pelkojen vuoksi välttelykäyttäytymistä sellaisia tilanteita kohtaan, joissa voi joutua nolatuksi. Näin voidaan joutua eristämisen kierteeseen erityisesti sosiaalisesta elämästä.

3.4 Nuorten selviytymiskeinot

Nuorten aikuisten syrjäytymisen ymmärtämisessä tulee tuntee hänen historian- sa ja nykyisyys, sekä tarkastella syrjäytymisen riskejä ja suojaavia tekijöitä. (Ek ym. 2004, 18). Se miten paljon nuori saa tukea ja ohjausta elämän ongelmassa vaikuttaa selviytymiseen, myös nuoren psyykkiset voimavarat auttavat selviytymisessä. Ihmisten eriarvoisuus on lisääntyvässä määrin riski suomalaisessa yhteiskunnassa. Hallitusohjelman yksi painopiste on köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, yksi tärkeistä tavoitteista on puuttua varhaisessa vaiheessa koulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorten tilaan ja taata jokaiselle työhön kykenevälle työllistymismahdollisuus. (Valtioneuvoston kanslia 2011.) Sosiaali- ja terveysministeri Risikon (2011) mukaan parhaimpia syrjäytymisen ehkäisykeinoja on työssäkäynti, hänen mukaansa työttömyyden alkuvaiheessa

palveluntarve tulisi kartoittaa yksilöllisesti ja räätälöidä nuoren elämäntilanteen ja yksilöllisten tarpeiden mukaan. Ylenmääräistä nuoren virastosta toiseen pompottelua tulisi myös vähentää.

Nuoren elämään vaikuttava palvelujärjestelmä on jakautunut eri sektoreihin kuten koulutus, työmarkkinat sekä sosiaali- ja terveystalvet ja vapaa-aika. (Tarvainen, Pietiläinen & Kuurre 2007, 9.) Pohjoismaissa toimii erinomaisesti professionaalinen, mutta virkamieskeskeinen palvelujärjestelmä, jossa viranomaiset suunnittelevat ja tuottavat palveluja. Julkinen sektori toimii suhteellisen itsenäisesti eikä hyödynnä esimerkiksi nuorisojärjestöjen tietämystä suunnitellessaan nuorille suunnattuja palveluja, esimerkiksi Etelä-Euroopassa sosiaali- ja kulttuuriviranomaiset tekevät yhteistyötä näistä palveluista vastaavien järjestöjen ja vapaaehtoisen kanssa, kuten nuorisojärjestöjen ja kirkon. (Siurala 2007, 51.)

Nuorten osallisuutta tulisi edistää ja sitä kautta nuorilla olisi paremmat mahdollisuudet selvitä. Siuralan (2007, 51) mukaan nuorten oman elämän asiantuntijuutta voitaisiin lisätä ottamalla nuoret mukaan suunnitelmaan heitä koskevia palveluja ja asioita. Nuori tarvitsee sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta internoituessaan yhteiskuntaan ja näiden puuttuminen aiheuttaa syrjäytymisriskin. (Aaltonen 1999, 361.)

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ratkaisukeinoiksi on säädetty esimerkiksi uusi nuorisolaki ja nuorten yhteiskuntatakuu. Yhteiskuntatakuu on nuorille räätälöity koulutus- ja työllisyysturva, jonka piiriin kuuluvat kaikki alle 25-vuotiaat, sekä ne alle 30-vuotiaat, jotka eivät kolmen kuukauden kuluttua valmistumisestaan saa työpaikkaa. Näiden säännösten tavoitteena on puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kiinnittämään nuori jonkinlaiseen toimintaan; työhön, koulutukseen tai kuntoutukseen. Hallitusohjelman tavoitteet ovat haasteellisia saavuttaa, koska samanaikaisesti ohjelma vaatii vähentämään koulutuspaikkoja lukioista, ammatillisista oppilaitoksista sekä yliopistoista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011.)

Yksi keino nuorten aseman parantamiseen ja valvomiseen on myös valtakunnallinen Kaste-ohjelma, joka on sosiaali- ja terveysministeriön alainen osallisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyn edistämishjelma, se on lakisääteinen, strateginen ohjausväline, jonka avulla pyritään valvomaan valtakunnallisesti kuntien sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Kaste-ohjelman tavoitteena on edistää ihmisten terveyttä ja hyvinvointia, lisätä osallisuutta, parantaa palvelujen laatua ja ehkäistä syrjäytymistä. Nuorten osalta tavoitteena on vähentää koulutuksen ulkopuolelle jäävien 17–24-vuotiaiden osuuden määrää 10 prosenttiin sen ollessa nyt noin 13 prosenttia. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2005–2011.)

4 ETSIVÄ NUORISOTYÖ

Etsivä nuorisotyö perustuu nuorisolakiin ja sen tarkoituksena on löytää tuen tarpeessa olevia nuoria ja saada heitä sellaisen palvelujen ja muun tuen piiriin joilla edistetään heidän itsenäistymistään ja kasvuaan sekä pääsyään koulutukseen tai työhön

4.1 Nuorisolaki

Nuorisolain puitteissa toteutettavaa etsivää nuorisotyötä tehdään lähinnä nuoren itsensä antamiin tietoihin perustuen ja hänen arvioonsa oman tuen tarpeellisuudesta. Uusi nuorisolaki velvoittaa kouluja ilmoittamaan perusopintonsa päättäneistä nuorista etsivään nuorisotyöhön, jollei heillä ole jatkokoulutuspaikkaa. Ilmoitusvelvollisuus on myös alle 25-vuotiaista nuorista jotka keskeyttävät ammatti- tai lukiokoulutuksen. Etsivällä nuorisotyöllä pyritään luomaan parempia olosuhteita nuorille, erityisesti niille jotka kuuluvat sosiaaliseen riskiryhmään eli ovat syrjäytyneitä tai vaarassa syrjäytyä. Etsivän nuorisotyön järjestäminen on pääasiassa kunnan vastuulla, tai kunta voi hankkia palveluja näitä palveluja tuottavalta yhteisöltä. (Nuorisolaki 2010.) Vamos-projektiin tuli kouluilta opintonsa keskeyttäneiden nuorten yhteistietoja päivittäin, jokaiseen nuoreen kokeiltiin saada yhteyttä, mikä oli haasteellista, koska heidän yhteystietonsa saattoivat muuttua.

4.2 Etsivän työotteen lähtökohtia

Etsivän nuorisotyön alkujuuret paikantuvat amerikkalaiseen nuorisotyöhön, ja ”Street Work” ja ”Street Gang Work” tyyppisiin työotteisiin joissa työskentely kohdentui erityisesti kaduilla oleileviin ryhmittymiin ja jengeihin. Työn tarkoitus oli puuttua erityisesti nuorten epäsosiaaliseen käyttäytymiseen kuten päihteiden käyttöön ja rikollisuuteen. Toisen maailmansodan jälkeen etsivää nuorisotyötä

tehtiin lähes kaikkialla läntisessä Euroopassa. Suomessa etsivää työtä tehtiin suurimmissa kaupungeissa pitkään, mutta suhteellisen pienimuotoisesti. Viime vuosina etsivää työtettä on voimakkaasti levitetty Suomessa, tähän merkittävänä syynä on Opetusministeriön etsivälle nuorisotyölle myöntämät avustukset. (Juvonen 2010, 6768.)

Etsivän työn lähtökohtana on nuoren oma näkökulma ja tarpeet sekä moniammatillinen yhteistyö nuoriso- terveystoimen ja sosiaalitoimen kanssa. Keskeistä etsivässä työssä on myös nuoren elinolojen ja mahdollisuuksien vahvistaminen, sekä nuoren oman toiminnan aktivoiminen omien etujen ajamiseen. (Juvonen 2010, 67.) Tärkeää on arvioida yhdessä nuoren kanssa hänen sen hetkinen palvelujentarve ja osata ohjata hänet saatavien palvelujen piiriin. Etsivä nuorisotyö voi tapahtua monessa eri tasossa, se voi olla kertaluontoista neuvontaa tai kestää pidempään riippuen nuoren tarpeista ja halusta sitoutua annettavaan tukeen. Nuorten kynnys hakea apua ammattiauttajilta ongelmiinsa on korkea, etsivä nuorisotyö tarjoaa yhden keinon nuorten tarvitsemaan tukeen. (Juvonen 2010, 6769.)

4.3 Seurakunnan etsivä nuorisotyö

Etsivää nuorisotyötä on tehty pitkään Suomessa ja useita tekijöitä toimii ympäri maata, yksi toimijoista on Suomen evankelisluterilainen kirkko. Kirkon nuorisotyön juuret johtavat myös toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin evankelisluterilainen kirkko perusti nuorille omia tilaisuuksia, koska nuoret viettivät kotien ahtauden vuoksi paljon aikaa kaduilla. Nuorten muuttoliike oli hyvin vahvaa maaseudulta Etelä-Suomen kaupunkeihin ja kaikille nuorille ei riittänyt asuntoja. Nuorison kaduilla kuljeksimisen katsottiin etäännyttävän heidät sosiaalisista verkostoista ja kirkosta. Nuorille haluttiin järjestää järkevämpää ja hyödyllisempää toimintaa kadulla oleskelun sijaan, joten Helsingin seurakunnan toimesta ryhdyttiin järjestämään leirejä nuorille Mustasaarella ja Kivisaarella, sekä nuorisotiloja perustettiin nuorten vapaa-ajan viettämiseen. (Antikainen 2006, 138).

Kirkon erityisnuorisotyöhön kuuluvat diakonia ja kasvatustyö yhdessä, kirkon työntekijät työskentelevät varhaisen puuttumisen periaatteella nuorten ja perheiden hyväksi, jotta syrjäytymistä ei syntyisi. Kirkon tekemän etsivän työn tavoitteet ovat samansuuntaiset kuin muidenkin toimijoiden, eli yhteinen toiminta nuoren ehdoilla ja luottamuksellinen suhde työntekijään jotta voidaan lähteä etsimään nuorelle sopivia tukimuotoja. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2007). Etsivän nuorisotyön uranuurtajana voidaan pitää evankelisluterilaisen kirkon Saapas- hanketta, joka on toiminut vuodesta 1972. Saapas toimii katu-partiotyönä öisin, festivaalitoimintana sekä netti-saappaana. Saapas toiminta kuuluu osana evankelisluterilaisen kirkon piirissä toimivaan erityisnuorisotyötä tekevään Snelluun, jonka vahvuutena on erityisesti päihde- ja kriminaalityö. tekee yhteistyötä eri viranomaistahojen sekä koulujen kanssa nuorten ja heidän perheidensä hyväksi. Snellun erityisnuorisotyön keskus sijaitsee Helsingin Kalliossa. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Seurakuntien erityisnuorisotyö on toiminut erillisenä osana niin sanotusta uskonnollisista tavoista, kuten hartaushetkistä tai rukouksista, sen vuoksi se on osunut usein kritiikinkohteeksi. Erityisnuorisotyön tarve on huomattavasti kasvanut myös evankelisluterilaisen kirkon piirissä ja kirkko tekee nuorisotyötä monien auttajatahojen kanssa, kuten Diakonissalaitoksen. (Antikainen 2006, 138.) Vamos-projektin arvopohja perustuu myös lähimmäisen rakkauteen ja vastuuseen yhteiskunnasta sekä ihmisten hyvinvoinnista kuten koko Diakonissalaitoksen ja evankelisluterilaisen kirkon. (Ulla Nord, henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2010).

5 VAMOS-PROJEKTI

Helsingin Diakonissalaitoksen alainen Vamos-projekti tekee etsivää nuorisotyötä. Projekti on hallinnollisesti Helsingin Diakoniaopiston alainen hanke, jonka laatuksiteerit määrittää opetusvirasto ja rahoituksesta vastaa opetusministeriö. (Helsingin Diakonissalaitos 2011.) Vamos-projekti on perustettu syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten julkisiin palveluihin ja verkostoihin liittyen, kuten sosiaali- ja terveysalalla projekteja perustetaan (Virtanen 2000, 10).

5.1 Vamos-projektin kohderyhmä

Vamos-projektin kohderyhmänä ovat 16–29-vuotiaat syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat helsinkiläisnuoret, mukaan lukien maahanmuuttajataustaiset sekä romaninuoret. Vamos-projektiin osallistuvien tyttöjen määrä oli vähäisempi kuin poikien, tyttöjen osuus on kuitenkin noussut viimeisen vuoden aikana. Tyttöjen ohjautuminen tuen piiriin oli selvästi yhteydessä tyttöjen keskuudessa lisääntyneeseen päihdeongelmaan ja vuoden alusta voimaan astuneeseen nuorisolakiin. Helsingin palvelualojen oppilaitoksen kauneudenhoitolinjalta on tullut projektiin lisääntyneesti yhteydenottoja uuden lain tiimoilta, sieltä ilmoitettiin etsivään nuorisotyöhön kaikista opintonsa keskeyttäneistä tai lopettaneista nuorista. Apua tarvitsevia nuoria tuli myös palveluja jo käyttäneiden kavereiden lähettäminä, eli tieto kulkeutui viidakkorummun tavoin nuorelta toiselle. (Nord 2011.) Nuoren kannalta on tärkeää muistaa, että projektin etsivä nuorisotyö ei kuulu minkään viranomaistahon piiriin ja nuoren osallistuminen projektiin perustuu täysin vapaaehtoisuuteen ja hänen omaan haluunsa tehdä muutos elämäänsä.

Projektiin osallistuvista nuorista lähes kaikki ovat koulutuksen tai työelämän ulkopuolella ja useat saattavat olla asunnottomia. Näille nuorille yösija saattaa löytyä kaverin luota ja joskus sitä tarjoavat vanhemmat tai sisarukset. Asunnon löytyminen nuorille on suuri osa projektin tukea, niiden löytämiseksi projekti te-

kee tiivistä yhteistyötä erityisesti Nuorisoasuntoliiton, Nuorisosäätiön ja S-asuntojen kanssa.

5.2 Vamos-projektin tavoitteet

Vamos-projektin tavoitteena on tukea nuoren omia valmiuksia ja voimavaroja, jotka auttavat häntä selviytymään arjesta (Nord, 2011) Projektityö on ajankoh- taista, haastavaa ja vaativaa työtä, projekteilla on suuri merkitys julkisella, yksi- tyisellä sekä kolmannella sektorilla tehtävään nuorisotyöhön. Projektin toiminta perustuu ennalta sovittuun, suoritettavaan tehtävään ja sen työ etenee sovitusti tiettyjen kehitysvaiheiden kautta. (Virtanen 2000, 10). Vamos-projektin yhtenä tavoitteena on myös kehittää omaa toimintaansa ja pyrkiä liittämään kehitettyjä työmuotoja ja -tapoja käytännön työhön ja hyödyntämään niitä.

Projektinhallinnan tavoitteena on sille asetettujen tavoitteiden saavuttaminen aikataulutuksen, suunnittelun ja toimintojen kontrolloinnin avulla. Tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa pitää miettiä myös aina kustannuspuolta, aikataulua, laajuutta ja tuloksellisuutta. Julkisilla varoilla rahoitetuilla projekteilla tavoitteena on saada aikaan yhteistä hyvää ja yhteiskunnallista lisäarvoa, kuten Vamos-projektin kohdalla. (Virtanen 2000 31, 55.) Vamos-projekti oli onnistunut etsivän työn avulla tavoittamaan tuen tarpeessa olevia nuoria, autettavia eri elämäntilanteissa olevia nuoria oli mukana projektissa jo satoja. (Helsingin Dia- konissalaitos 2011).

5.3 Projektin palvelut ja työmuodot

Etsivän nuorisotyön työmuotoja ovat palvelu- ja yksilöohjaus eli projektin toi- minnan avulla pyritään tunnistamaan nuorten tarpeet ja ohjaamaan heidät tar- vitsemiensa palvelujen piiriin, motivoida heitä kiinnittymään yksilöllisiin ja suun- niteltuihin palveluihin tukemalla ja ohjaamalla. Nuorta autetaan suunnitelmalli- sesti, pienin askelin ja projekti tarjoaa etenevää palvelu- ja uraohjausta sekä

elämänhallinnan valmennusta. Elämänhallinnan valmennus tarkoittaa virastoissa asioimista, hakemusten tekemistä, normaalin päivärytmin löytämistä, asunnon hakua ja arjen hallinnan opettelua. Nuorelle tarjotaan yksilöllisesti apua hänen tarpeensa huomioiden niissä asioissa, missä hän itse kokee tarvitsevänsä apua. (Helsingin Diakonissalaitos 2010.)

Vamos-projekti tekee etsivää nuorisotyötä nuorten asuinympäristön ja vapaa-ajanviettopaikkojen lähistöllä sekä verkostoissa Helsingissä, siellä missä nuoret liikkuvat. Näihin tärkeimpiin verkostoihin lukeutuvat sosiaalitoimistot, Helsingin Diakoniaopisto, koulut, työvoiman palvelukeskukset, opetusviraston työpajat, nuorisoasemat, terveyskeskukset, psykiatrian poliklinikat ja työ- ja elinkeinotoimisto. (Nord 2011.)

Aluksi projektin työtä tehtiin niin sanotusti pelkästään kentällä, eli projektin työparit jalkautuivat nuorten pariin, esimerkiksi kadulle, kahvilaan ja ostoskeskukseen. Jonkin aikaa työtä näin tehtyään projektin työntekijät huomasivat, että tällä työskentelytavalla työn toteuttaminen tarvitsee enemmän aikaa ja päivystys kaduilla pitäisi olla jatkuvaa sekä hyvin pitkäkestoista, ennen kuin se tuottaisi tulosta. Tällaiseen työskentelyyn ei ollut mahdollisuutta, koska Vamos-projektin asiakkaiksi oli alkanut tulla nuoria enenevässä määrin sosiaalityöntekijöiden, nuorisokeskusten ja koulujen kautta, joten kaduilla tehtävä työ lopetettiin resurssien vähyyden vuoksi. (Nord 2011.)

Samoissa tiloissa Vamos-projektin kanssa toimii nuorten toimintakeskus, nuorille suunnattu työpaja, sekä työllistämisyhteistyöprojekti Puente, joka etsii nuorille työ-, koulutus- ja työharjoittelupaikkoja ja työpajassa voi suorittaa peruskoulua yhteistyössä Helsingin Diakoniaopiston kanssa. Nuoret hyötyvät tällaisesta yhden luokun palvelujen periaatteesta. Kaikki palvelut tukevat nuorta psykososiaalisin keinoin, ne antavat valmentavaa koulutusta työelämään tai opiskeluun. (Nord 2011)

Nuori saa itsenäistymiseensä ja elämän hallintaansa kokonaisvaltaista tukea, yksilöllistä ohjausta ja motivointia. Projektin työntekijät pohtivat yhdessä tulevai-

suutta nuoren kanssa ja erilaisia vaihtoehtoja miten mennään elämässä eteenpäin.

5.4 Vamos-projektin työntekijät

Projektityössä on pitkälti kysymys tiimityöstä. Vamos-projektin työryhmä oli moniammatillinen, työyhteisössä työskenteli projektipäällikkö ja kolme työntekijää, työntekijöistä kaksi oli sosionomeja ja yksi nuorisotyönohjaaja koulutukseltaan. Kaikilta projektin työntekijöiltä vaaditaan vankkaa ammattitaitoa, vahvoja henkilökohtaisia sosiaalisia taitoja ja osaamista laajassa mielessä. Hallittu riskinotto-kyky, yritteliäisyys sekä verkostoimiskyky ovat ominaisuuksia mitä odotetaan kaikilta työntekijöiltä, ja erityisesti projektipäälliköltä, ilman niitä ei projektin johtamisesta selviä. Verkostoituminen tarkoittaa sitä, että työntekijät todellisesti linkittyvät projektin suhdeverkostoihin, ja ovat merkittävä osa tätä verkostoa. (Virtanen 2000, 49–51.) Kaikki nämä projektin työntekijät projektipäällikkö mukaan lukien osallistuivat etsivän nuorisotyön tekemiseen.

Vamos-projektissa toimii myös yhteistyössä muiden työntekijöiden kanssa terveystieteiden alaiset psykiatrisen sairaanhoitaja ja lääkäri. Sairaanhoitaja työskentelee projektissa vakituisesti ja tekee jokaiselle nuorelle psyykkisen sekä fyysisen kunnon tarkastuksia ja seuloja. Lääkäri päivystää projektin tiloissa kerran viikossa enintään neljä tuntia kerrallaan, koska useilla projektin nuorilla on terveydellisiä, mielenterveydellisiä - ja päihdeongelmia (Ulla Nord, henkilökohtainen tiedonanto 10.11.2011.) Vamos-projektin tiloissa päivystää joka toinen viikko Helsingin Myllypuron alueen kaksi sosiaalityöntekijää. Projektiin osallistuvat nuoret varaavat etukäteen heiltä tapaamisajan, kuten myös sairaanhoitajalta tai lääkäriltä.

Vamoksen projektipäällikkö on vastuussa projektin aikataulusta ja tavoitteiden saavuttamisesta, hän oli vastuussa myös emo-organisaatiolle projektin toiminnasta sekä tuloksista, eli tässä tapauksessa hän on vastuussa Helsingin Diakonissalaitokselle. Suhde julkisuuteen oli myös yksi vastuun osa-alue, tämä

pitää paikkansa erityisesti silloin, kun rahoittajana on valtion laitos tai virasto, kuten Vamos-projektin tapauksessa rahoittajana oli opetusministeriö. (Virtanen 2000, 53–55.) Vamos-projekti oli julkisuudessa runsaasti tekemänsä laadukkaan, tärkeän ja ajankohtaisen etsivän nuorisotyön vuoksi.

6 SELVITYKSEN TEHTÄVÄT JA TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ

Tämän opinnäytetyö on osa Vamos-projektin toimintaa. Selvityksen ajan olimme osa Vamos-projektin toimintaa. Toimintaansa projekti toteuttaa yksilö- sosi-aali- ja palveluohjauksen avulla, tukemalla nuoria omatoimisuuteen, arjen hallintaan ja vuorovaikutukseen.

Tutkimuslupahakemus tehtiin Helsingin Diakonissalaitokselle keväällä 2010. Hakemuksessa perusteltiin opinnäytetyön ajankohtaisuutta ja kerrottiin pyynnön tulleen työntajapuolelta, eli Vamos-projektilta. Hakemukseen liitettiin alustavia teemoja mahdollisista kysymyksistä, haastateltavilta pyydettävän suostumuksen sekä omaa esittelyämme ja opintojen vaihetta.

6.1 Tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: Millaisia nuoria hakeutui Vamos-projektiin, ja mitä kautta he ohjautuivat projektiin? Minkälaista tukea haastateltavat olivat saaneet projektista? Mikä projektin tukimuoto oli heidän omasta mielestään auttanut heitä eniten? Oliko seurakunnan diakoniatyö auttanut heitä, ja jos oli niin millä tavoin?

6.2 Selvityksen toteuttamisympäristö

Haastattelut opinnäytetyötä varten tehtiin Vamos-projektin toimintatiloissa Herttoniemessä. Tämä paikka todettiin hyväksi, koska se oli haastateltaville tuttu ja rauhallinen paikka sekä haastattelujen äänittämisen kannalta hyvä.

7 AINEISTON HANKINTA

Opinnäytetyö toteutettiin teemahaastattelujen avulla, selvitys on kvalitatiivinen eli laadullinen. Pyrkimyksenä laadullisessa tutkimuksessa on löytää tai paljastaa tosiasioita ennemmin kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, näin ollen on otettava huomioon se, ettei kokonaisuutta, todellisuutta voi pirstoa osiin vaan tapahtumat muovaavat toinen toistaan. tutkimus on kokonaisvaltaisesta tiedonhankintaa ja aineistoa kerätään tutkimukseen osallistuvien todellisissa, luonnollisissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152–155).

7.1 Opinnäytetyön kohderyhmä

Haastattelimme kahdeksaa Vamos-projektiin osallistunutta 18–25 –vuotiaista nuorta heille sopivana aikana. Projektin työntekijät valitsivat haastateltavat, koska kohderyhmä oli niin haastava. Nuorten haastateltavien paikalle saapuminen osoittautui työntekijöiden avusta huolimatta ajoittain haasteelliseksi. Osa suunniteltavista haastateltavista nuorista ei ikinä saapunut paikalle ja osan kanssa jouduimme sopimaan useamman tapaamisajan, ennen kuin saimme tehtyä haastattelut. Yksi näistä nuorista ilmoitti työntekijälle, ettei saavu paikalle, mutta muut eivät ilmoittaneet estymisestään. Alkuinnostus mikä opinnäytetyön tekemisessä oli, laantui tämän vuoksi jonkin verran. Alkuperäisestä kymmenen haastateltavan suunnitelmasta jouduimme näiden seikkojen vuoksi luopumaan. Haastateltavien määrä oli mielestämme kuitenkin riittävä opinnäytetyölle.

Tutkimuslupa tarvitaan asiakkailta ja instituutiolta missä haastatteluja ja opinnäytetyötä tehdään, tutkimuslupa myönnetään jos luvan myöntämiselle asetetut ehdot täyttyvät. Tutkimusluvassa perustellaan tutkimuksen tarkoitus ja tavoite, työelämä sidonnaisuus, ja selvitetään tietojen luottamuksellinen käsittely. (Dia-konia-ammattikorkeakoulu 2010, 45.; Puuronen 2007, 109.)

7.2 Teemahaastattelu

Haastattelut ovat systemaattisia tiedonkeruun muotoja tutkimusta varten. Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta tarkat kysymykset ja niiden järjestys puuttuvat. Tämä haastattelun muoto toi erityisesti tutkittavan äänen kuuluviin ja heidän antamansa merkityksen asioille. Oleellista oli myös, että nämä haastattelutilanteet tapahtuivat vuorovaikutuksessa ja näin ollen merkitykset näille asioille syntyivät silloin ja haastattelu lähti etenemään keskustelun tavoin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Keskeistä haastattelujen onnistumiselle on se, että tutkimusaihe rajataan jo ennen haastattelujen tekemistä niin selkeästi, että itse aineistonkeruutilanteessa pystytään keskittymään aiheen kannalta olennaisiin seikkoihin. (Puuronen 2007,111). Aihetta oli rajattu useaan otteeseen, esihaastattelu oli tehty ja tällä tavalla oli kokeiltu kysymysten aiheellisuutta ja toimivuutta. Haastateltavien joukko oli rajattu melko suureksi, koska näin haastavassa joukossa vastaukset voivat mahdollisesti olla lyhyitä tai jopa jäädä osittain saamatta. Haastattelun tekemisen etuna kuitenkin on, että suunnitellut vastaajat yleensä saadaan tutkimukseen mukaa ja heidät on myös mahdollista tavoittaa myöhemminkin jos on esimerkiksi tarvetta täydentää aineistoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 197.)

Vastaukset tutkimustehtäviin hankittiin teemahaastatteluilla (Liite 3). Nuoret haastateltavat pääsivät itse kertomaan heitä itseään koskevia asioita ja haastattelu eteni tiettyjen keskeisten teemojen puitteissa. Haastattelun teemat olivat: ohjaava taho, lähtötilanne, saadun tuen muodot, merkityksellisin tukimuoto, seurakunnalta saatu tuki. Haastattelua lähdettiin toteuttamaan ajatuksesta nuorten kanssa tapahtuvasta aktiivisesta vuorovaikutuksen syntymisestä. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin kannustamaan nuoria omaan ajatteluun ja itsetutkiskeluun.

7.3 Aineiston kerääminen haastatteluilla

Haastattelun toimivuuden testaamiseksi tehtiin koehaastattelu syyskuussa 2010. Tällaisen esihaastattelun tekemisen avulla haluttiin testata nauhurin ja tutkimuskysymysten toimivuutta, sekä litteroimista ja aineiston keräämiseen käytettävää aikaa. Esihaastattelun avulla ei kyetty määrittelemään haastatteluihin käytettävää aikaa juuri lainkaan, koska ei voitu tietää mitä haastateltavat nuoret vastaisivat kysymyksiin, kertoisivatko he mahdollisesti laajemmin elettyä elämäänsä vai niukkasanaisesti toteaisivat tapahtuneita asioita projektin parissa.

Opinnäytetyön teemahaastattelut toteutettiin syksyllä 2010. Teemahaastattelut tapahtuivat niin, että haastattelutilanteet järjestettiin mahdollisimman rauhallisiksi ilman ulkoisia keskeytyksiä ja häiriöitä, tämä onnistui koska useassa haastattelussa saatiin käyttää projektin neuvotteluhuonetta. Jos neuvotteluhuonetta ei saatu käyttöön, käytettiin yleistä olohuonetta, mutta silloin niissä tiloissa ei ollut muuta toimintaa, eikä muita paikalla. Lähetimme haastattelukysymykset (Liite 3) ohjaajien hyväksymisen jälkeen Vamos projektipäällikön nähtäväksi ja hyväksyttäväksi. Haastattelukysymykset olivat samat jokaiselle haastateltavalle, haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin mahdollisimman tarkasti, litteroitua tekstiä kertyi kaksitoista sivua. Näiden haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista tuntiin. Molemmat opinnäytetyötä tekevät osallistuivat melkein kaikkiin haastattelutilanteisiin, paitsi yhteen haastatteluun osallistui vain toinen tekijä sairaustapauksen vuoksi. Haastattelutilanteet kulkivat keskustelun tavoin teemasta toiseen, ei aina ihan samassa järjestyksessä, mutta jokaisen haastateltavan kohdalla pidettiin huolta siitä, että kaikki teemat käytiin läpi. (Eskola 2007, 33).

Haastattelut suoritettiin niin, että haastateltavien yksityiselämän ja yksityisyyden suoja säilyi, eli haastateltavia, heidän perhettään tai heidän elinolosuhteitaan ei kuvata tässä opinnäytetyössä tavalla, että haastateltavia voisi näiden tietojen perusteella tunnistaa. Jokaiselta haastatteluun osallistuvalla kysyttiin etukäteen suostumus haastatteluun (Liite 1) ja heille kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu. Valmiin opinnäytetyön

kannalta litteroituja haastatteluja ei ole tarvetta säilyttää pidempään, joten aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen, haastateltaville kerrottiin tästä asiasta. (Laki henkilötiedoista 1999.)

Haastattelutilanteet aloitettiin esittelyllä, jossa kerrottiin myös minne ja minkä vuoksi opinnäytetyötä tehtiin. Jotkut haastateltavista nuorista olivat silminnähden hermostuneita ja varautuneita tullessaan haastatteluun, joten tilannetta yritettiin rentouttaa aluksi yleisellä jutustelulla kuulumisista ja sen päivän tilanteesta.

8 AINEISTON ANALYYSI

Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota; päinvastoin pyritään informaatioarvon kasvattamiseen luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Analyysin tekijän on tulkintatyössään muistettava olla vastuullinen ja tehtävä oikeutta mahdollisimman pitkälle tulkittavalle kohteelle. (Ilmonen 2001, 108).

8.1 Sisällönanalyysi

Tässä työssä aineiston analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi, joka on perusanalyysimenetelmä kvalitatiivissa tutkimuksen perinteissä. Hirsjärven, Remksen ja Sarajärven (2004, 209) mukaan kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia, siihen tähdätään jo tutkimusta aloittaessa. Analyysivaiheessa tekijälle selviää, minkälaisia vastauksia saadaan tutkimusongelmiin ja kysymysten oikeanlainen valinta on hyvin tärkeä vastauksen löytämisessä tutkimusongelmaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa, erityisesti kenttätutkimuksessa, jossa aineisto kerätään monissa vaiheissa ja usein rinnakkaisesti eri menetelmin, analyysia ei tehdä vain yhdessä tutkimusprosessin vaiheessa, vaan pitkin matkaa. Aineistoa siis analysoidaan ja kerätään osittain samanaikaisesti melkein koko työn tekemisen ajan. Analyysin voi pelkistetysti jakaa selittämiseen pyrkivään analyysiin ja ymmärtämiseen pyrkivään lähestymistapaan, tämä opinnäytetyössä toteutettiin jälkimmäistä vaihtoehtoa, joka on kvalitatiivista analyysia ja päätelmien tekoa. (Hirsjärvi ym. 2004, 211–212.)

Varsinainen analysointivaihe alkoi sillä, että tekstiksi muutetut teemahaastattelut luettiin useaan kertaan läpi, vaikka sisältöön perehdyttiin jo usein kuuntelemalla ja vertailemalla niitä haastatteluvaiheessa ja litterointia tehdessä. Tämän jälkeen tekstiä analysoitiin ensin vuorotellen ja myöhemmässä vaiheessa yhdessä, ensin kerättiin taustatiedot nuorista, minkä ikäisiä he olivat ja sukupuoli sekä millaisista perheistä he tulivat. Tästä jatkettiin asumiseen, kuinka usea

nuorista asui vanhempien tai toisen heistä kanssa, olivatko nuoret koulussa tai töissä, ja kuuluivatko he johonkin muun toiminnan piiriin. Näiden taustojen jälkeen käsiteltiin projektin työmuotoja, tuen saantia ja nuorten omia kokemuksia projektin tuesta, sekä seurakunnasta saatua apua. Lopuksi yhdisteltiin nuorten tulevaisuudennäkymiä sekä kyseltiin ajatuksia projektin toimintaa koskien.

8.2 Litterointi

Litterointivaiheessa yhteistyötä tehtiin niin, että ensin toinen teki haastatteluista niin sanotusti raakavedoksen ja sen jälkeen toinen osapuoli jatkoi litterointia, tuoden esiin haastateltavien tunteita ja käyttäytymistä. Litterointi vaihe vei kuviteltua enemmän aikaa, oli hidasta kuunnella sekä kirjoittaa haastatteluja ja sanatonta viestintää. Kokemusta tällaisesta tehtävästä ei ollut kummallakaan, joten siihen ei osattu arvioida menevän aikaa niin runsaasti. Outoa kuunneltavaa oli oma ääni nauhoitettuna ja haastatteluja kuunnellessa huomattiin, kuinka nuorten vastauksen antamiseen saatettiin puuttua liian aikaisin ja keskeyttää, tai yritettiin nopeuttaa ja helpottaa nuorten sanomisia.

9 TULOKSET

Tässä opinnäytetyössä tulokset tarkoittavat vastauksissa esiin nousseita tärkeitä ja merkityksellisiä asioita, mitä Vamos-projektiin osallistuvat haastateltavat nuoret toivat esiin vastauksissaan. Tässä kappaleessa esitellään millaisia projektiin osallistujat olivat, heidän perhetaustat, mitkä toimintamuodot olivat tukeet heitä, mikä toimintamuoto oli merkityksellisin saadun tuen kannalta ja olivatko haastateltavat saaneet seurakunnalta tukea. Haastattelujen lopuksi tuli apukysymysten muodossa esille ajatuksia nuorten tulevaisuudesta sekä projektin toiminnasta.

9.1 Haastatteluihin osallistujat

Tämän opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneet nuoret olivat iältään 18–25-vuotiaita, mukana oli kaksi tyttöä ja kuusi poikaa. Haastatteluihin osallistui myös eri kulttuurien ja kansalaisuuksien edustajia. Kaikilla haastateltavilla nuorilla oli sosiaalitoimiston ja työ- ja elinkeinotoimiston asiakkuus. Haastateltavat ohjautuivat Vamos-projektiin toimintaan viranomaisten, kuten sosiaalityöntekijän, Helsingin Diakonissalaitoksen muiden projektien, seurakunnan Snellun sekä kaverin ja äidin kautta. Suurin osa näistä nuorista oli ilman koulutusta; peruskoulu oli kahdella kesken, ammatillinen koulutus oli jäänyt yhdellä kesken, yksi suoritti peruskoulua jälkikäteen, loput olivat työttömiä osallistuen kuntouttavaan työtoimintaan ja yksi kävi projektin toimintakeskuksessa. Yksi vastaajista kertoi, että koulunkäyntiin liittyvien ongelmien taustalla oli koulukiusaamista. Haastateltavien nuorten kiinnittyminen projektiin vaihteli neljästä kuukaudesta kahteen vuoteen, riippuen heidän tarvitsemastaan tuen määrästä. Nuoret tapasivat pääsääntöisesti projektin omaa työntekijäänsä alussa kerran viikossa, ja myöhemmin tarpeen mukaan.

Päihteiden käytöstä kysyttäessä yksi haastateltavista kertoi päihdeongelmastaan avoimesti, muut välttelivät vastausta. Työntekijöiltä etukäteen saadun tie-

don mukaan, 99 % projektiin osallistuneilla oli päihteiden käyttöä, päihteet liittyivät oleellisenä osana nuoren elämään.

9.2 Haastateltavien perhetaustat

Haastateltavista kukaan ei asunut niin sanotussa ydinperheessä, ja osa nuorista ei pitänyt juurikaan yhteyttä vanhempiansa, yksi ei lainkaan. Jotkut haastateltavista nuorista kokivat projektiin osallistumisen aikana väliensä parantuneen vanhempiansa, ainakin väliaikaisesti. Kaksi pojista osoitti sympatiaa äitinsä jakamisen puolesta, kuinka äiti hoiti heidän asioitaan, papereita virastoihin ja sosiaalitoimistoon. Useat nuoret olivat projektiin tullessaan ilman asuntoa, heistä yksi asui eri huoltoasemilla, yksi itsenäisesti, kaksi parisuhteessa toisen kanssa ja neljä nuorta asui äidin kanssa. Yksi haastateltavista nuorista kertoi uusperheen ongelmista, kun toisen vanhemman kanssa sosiaalinen kanssakäyminen ei onnistu lainkaan, ja jää ilman asuntoa. Yksi nuorista kertoi ensimmäisistä kuukausistaan projektissa näin:

Tai siis ei mulla ollu paikka minne mennä, asuin Nesteellä, rappukäytävissä. Mu isäpuoli potki pois kotoo. Mun kaveri en halunnu pyytää, koska on perhe. Melkee kolme kuukautta niin sain asunnon. Ei ole asuntoa, ei ole koulua, ei ole mitää. Sossusta neuvoi. Sitten kaikki asiat meni eteenpäin. Ja sain mun laskut maksettua ja kaikkee. Melkee kolme kuukautta niin sain asunnon.

9.3 Nuorten kokemukset projektin tukimuodoista

Nuoret kokivat tärkeimmäksi heitä tukeneeksi projektin tukimuodoista palvelu- ja yksilöohjauksen ja tähän kuuluvan vuorovaikutuksen työntekijöiden kanssa. Opinnäytetyön tuloksista tuli esille, että useilla projektiin kuuluvilla nuorilla oli huono itsetunto ja he aliarvioivat itseään. Keskustelut työntekijän kanssa johtivat suoraan nuoren itsetunnon kohenemiseen ja itseluottamuksen vahvistumiseen. Vastauksista nousi esille nuoren tuntema luottamus omaan työntekijään, tärkeään aikuiseen, työntekijästä puhui haastateltava numero kaksi näin:

Mulla on huono itsetunto ja kaikki oli puhunu pahaa musta ja yhtäkkiä se puhui hyvää, se oli silleen outoa. Rupes itsekin ajatteleen erilailla.

Haastateltaville nuorille oli tärkeää, että heille annettiin jakamatonta huomiota, näin koettiin, että heitä kuunneltiin ja haluttiin auttaa. Kaikki haastateltavat nuoret kokivat tämän välittämisen tunteen tärkeänä osana tukea, henkilökohtaista vuorovaikutusta ja tapaamista työntekijän kanssa kahden pidettiin tärkeänä. Haastateltava numero kaksi kertoo työntekijästä näin:

Sen kanssa on helppo olla, voi kysyä mitä vaan. Ei tarvii miettiä voiko tätä pyytää siltä.

Arjessa tukeminen koettiin tärkeäksi, koska suurimmalla osalla haastateltavista nuorista, varsinkin pojilla, oli vuorokausirytmisi sekaisin, pelattiin yö tietokoneella aamuun asti ja nukuttiin päivät. Nuorten aloittaessa projektissa työntekijät soittelivat aamuisin nuorille, herättääkseen heidät, saatettiin mennä kotiin astikin herättelemään ja juomaan aamukahvit, sitten tultiin nuoren kanssa Herttoniemen toimintakeskukseen. Tämä arjessa tukeminen koettiin nuorten keskuudessa tervetulleeksi ja se heidän mielestään osoitti, että työntekijä välittää.

Konkreettinen projektin apu asunnon etsimiseen oli tärkeä tuki, ja kolme nuorta oli myös saanut asunnon projektin kautta. Yksi asunnon saaneista nuoresta kertoi:

Nyt on hyvä ku on oma asunto. Monta asiaa on vielä, mutta mä yritän.

Autettavien nuorten kohdalla muutosprosessi oli pitkä, muutos tapahtui pienin askelin ja joskus prosessi pysähtyi, koska nuori ei kiinnittynyt projektiin. Tuen tarpeen alussa projektin työntekijöiden antama tuki oli tiiviimpää ja asioita hoidettiin nuoren kanssa yhdessä ja omatoimisuutta tuettiin useasti viikossa. Jonkin ajan kuluttua, nuoren omatoimisuutta tukemalla, nuori kykeni hoitamaan joi-tain asioitaan virastoissa, kuten esimerkiksi Kansaneläkelaitoksella tai työ- ja elinkeinovirastossa.

9.4 Diakoniatyön tuki

Usea haastateltavista nuorista ei tiennyt seurakunnan diakoniatyön tuen saanti mahdollisuuksista mitään.

En ole kuullut mitään kirkosta. En edes kuulu kirkkoon. Mutta en..

Kolme nuorista tiesi näistä diakoniatyön muodoista, kaksi oli saanut apua seurakunnan diakoniatyöntekijältä. Yksi haastateltavista nuorista kertoo saamastaan taloudellista avustusta näin:

Diakonilta, muutaman kerran on haettu silloin tällöin ruokalappuja. Ite oon ottanut yhteyttä, oon tietoinen diakoniatyöstä.

Toinen nuorista kertoi saaneensa neuvontaa ja keskusteluapua.

Oon saanut seurakunnalta apua tosi paljon. Henkilökohtaisella tasolla.

Yksi näistä nuorista oli käynyt seurakunnan hartaustilaisuuksissa.

En ole kirkossa kauheesti käynyt. Espoossa lähetyskappelilla, jossa on hengellisiä tilaisuuksia, niissä kävin nuorempana.

9.5 Muuta tuloksista esille tullutta

Koska haastattelut käytiin keskustelumuodossa muutaman apukysymyksen avulla, asioita tuli ilmi alun perin määriteltyjen haastattelukysymysten ulkopuolelta. Haastateltavat nuoret kertoivat toivovansa projektin jatkavan samansuuntaista työtä, koska se oli tärkeää.

En mä tiiä. Mun mielestä tää tosi tärkeätä mitä nää ihmiset tekee. Ei takapakkia xxx kanssa. Joskus mä itse heittänyt elämän syrjään, mutta sitten xxx on ottanut kiinni. Kaikki ok. Mun mielestä mitä nää ihmiset tekee, niin on oikeesti hirveen tärkeätä.

Yksi vastaajista kertoi, että kädentaitoja voisi harjoittaa enemmän työntekijän opastuksella, esimerkiksi ompelemista. Yleisesti vastaajat kertoivat tulevaisuuden näyttävän optimistiselta ja heidän suhtautumisensa tulevaisuuteen olevan hyvä. Merkityksellisenä asiana kerrottiin olleen projektin rennon ja suotuisan ilmapiirin, osallistuminen toimintaan tuntui vaivattomalta ja helpolta.

Negatiivisista koulukokemuksista huolimatta, useat nuoret kertoivat tulevaisuuden opiskelusuunnitelmistaan. Yksi haastatteluun osallistunut poika kuvaili mieteliäänä suunnitelmiaan:

Joo, haluan opiskella lentokonepuoli, tekniikka. Jos mun mielestä auton asentaja, koska mä olen harjoitellut auton asentajan kanssa, yksi, kaksi vuotta. Mun serkun kanssa me käydään siellä aina kattoon. Hän on parempi kuin muut.

9.6 Yhteenveto tuloksista

Tämän selvityksen tuloksista tärkeimmäksi tukimuodoksi nousi yksilöohjaus. Yksilöohjauksessa korostui tapaaminen oman työntekijän kanssa. Nuorten kanssa oltiin vuorovaikutustilanteissa kokonaisvaltaisesti läsnä, kuunneltiin aktiivisesti ja annettiin jakamatonta huomiota nuorelle työntekijänä. Tämä johti nuoren itsetunnon ja itsevarmuuden kohentumiseen. Yksi nuorista kertoi itsevarmuuden tunteestaan näin:

Ennen en luottanut itseeni. Mut mulla on ollut sellainen voin mennä rohkeemmin hoitamaan itse asioita. Itseluottamus lisääntynyt. Jos joku olisi kysynyt vaikka, et mikä kukka toi on? Ennen en sanonut vaikka tiesin. Voin varmemmin sanoa asioita nyt. Voin nyt sanoa, että toi on muovikukka. Itsevarmuus, siitä ei tule mitään jos olemme epävarmoja.

10 SELVITYKSEN LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön luotettavuutta lisää aikaisempien tutkimusten tunteminen ja vertailu tutkimustuloksiin. On hyvä osoittaa, että tuntee ilmiön mistä kertoo, muutenkin kuin vain kuulopuheiden välityksellä. Työn toteuttamistavan tarkka kuvaaminen on luotettavuudelle hyväksi. Jos kuvailee aineiston keräämistä ja analysointia niin tarkkaan, että työn voisi toteuttaa uudelleen saaden samat tulokset, se lisää huomattavasti uskottavuutta. (Puuronen 2007, 117.)

Haastatteluja kuunnellessa ja litteroidessa huomattiin, kuinka tärkeää vuorovai-
kutustilanteessa oli aktiivinen, rauhallinen kuuntelu ja ajan antaminen toiselle ihmiselle, tässä tapauksessa nuorelle. Tämän vuoksi oli hyvä, että tallennettuja haastatteluja kuunneltiin jo ensimmäisten tehtyjen haastattelujen jälkeen, näiden kuuntelujen myötä käyttäytymistään ja kuunteluaan haastattelutilanteissa osasi hieman kontrolloida ja parantaa, olemalla puhumatta toisen puheen päälle ja olemalla keskeyttämättä.

Tähän opinnäytetyöhön saattaa sisältyä virhearviointia, koska projektin työntekijät valitsivat haastateltavat nuoret ja haastatteluja tehtäessä jotkut nuorista olivat niin vaitonaisia, että haastattelukysymykset jouduttiin avaamaan heille useilla selventävillä alakysymyksillä. (Liite 3) Haastattelutilanteissa huomattiin, että näiltä nuorilta vastauksia oli suhteellisen haasteellista saada. Tuloksiin saattoi vaikuttaa myös se, että haastatteluun osallistuneet olivat sitoutuneita projektin tarjoamaan tukeen, he olivat kokeneet saaneensa jo apua. Toisaalta nuorten sitoutumattomuudesta kertoi se, että haastatteluihin ei saavuttu sovitusti. Vastauksia opinnäytetyön tarkoituksen mukaisiin kysymyksiin olisi ollut mahdotonta saada kuitenkaan sellaisilta nuorilta, jotka eivät olleet sitoutuneet lainkaan projektiin. Itsemääräämisoikeus määrittää, että avun vastaanottaminen on vapaaehtoista sekä omavalintaista, kuten tämän opinnäytetyön haastatteluun osallistuminenkin oli.

11 SELVITYKSEN EETTISYYS

Tämän opinnäytetyön eettisyys perustuu siihen, että aineiston keruu suoritettiin haastateltavia kunnioittaen ja siihen käytettiin soveltuvia menetelmiä sekä haastateltavat pystyivät vastaamaan kysymyksiin anonyymisti, mikä on myös luotettavuuden kannalta hyvä. Tässä työssä haastateltavien joukko oli sen verran suppea, että tuloksia ei voi yleistää. Työn luotettavuuden lisäämiseksi aineistoa pitäisi olla riittävästi ja mahdollisesti eri sukupuolilta ja eri-ikäisiltä kerättynä. (Puuronen 2007, 116.) Tässä opinnäytetyössä kutsuttiin haastateltuja nuoria kunnioittavasti ja neutraalisti, heitä ei kohteellistettu selvitysprosessin objekteiksi, vaan selvityksen keinoin pyrittiin tuomaan esiin nuorten saamaa projektin tukea, että tarvitsemaansa yhteiskunnallista tukea. Kaikissa tämän selvityksen valinnoissa on pyritty toimimaan avoimesti ja nuorten oikeuksia kunnioittaen. (Pohjola 2007, 18.)

12 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA

12.1 Päätelmät

Kukaan tämän selvitykseen osallistuvista nuorista ei asunut niin sanotussa ydinperheessä, missä molemmat vanhemmat ottavat osaa perheen arkeen ja asuvat samassa taloudessa. Lämsän (Kuronen 2010, 55) tutkimuksen mukaan, perhetaustoilla on suora yhteys nuorten syrjäytymiseen. Haastateltavien nuorten kertomukset viittaavat, että osana heidän ongelmiinsa liittyi myös rikkonainen perhetausta, joillain hyvin konkreettisesti toisilla lievemmin.

Useilla näistä nuorista oli erilaisia koulunkäyntiin liittyviä negatiivisia muistoja kuten koulukiusaamista ja koulunkeskeytyksiä. myös Kurosen (2010, 55) väitöskirjasta käy ilmi, että negatiiviset koulukokemukset vaikuttivat nuoren tulevaisuuteen ja koulutukseen hakeutumiseen. Selvityksen tulokset viittaavat siihen, että nuoret hyötyisivät erilaisista vaihtoehtoisista koulutuspoluista, kuten Komonen (2001) tuo tutkimuksessaan ilmi, että menneisyys varjosti nuorten nykyhetken suunnitelmia negatiivisesti, vaikutti päivä kerrallaan – mentaliteettiin ja tulevaisuuden pelkäämiseen. Erilaiset koulutus- ja työmuodot tukivat kuitenkin nuorten arjessa kiinni pysymistä, ikään kuin jatkamalla heidän nuoruuttaan, koska he pelkäsivät aikuisuuden tuomia haasteita. Näiden eri koulutus- ja työmahdollisuuksien avulla nuoret saattoivat jatkaa mietintäaikaansa ja nuoruuttaan niin sanotusti kaksoisnuoruudella. (Komonen 2001, 213.)

Tämän opinnäytetyön tulokset viittaavat nuorten hyötyvän yhden luukun palvelujen periaatteesta, mitä Vamos-projektin palvelukokonaisuus tarjosi. Projektin myötä nuorten viranomaisverkosto tiivistyi, koska nuoren asioiden hoitaminen tapahtui työntekijöiden tuella, yhteistyötä syntyi muihin viranomaisiin. Osaksi näitä palveluja voitiin hoitaa niin sanotusti samalta luukulta, palvelukokonaisuuden tiloissa Herttoniemessä, koska samoissa tiloissa toimii myös nuorten toimintakeskus, työpaja, sekä työllistämiprojekti joka etsi yhteistyössä nuorten kanssa heille koulutus- ja työpaikkoja. (Helsingin Diakonissalaitos 2010). Näin ollen

palvelut olivat ihmisiä varten eikä ihmiset palveluja varten ja usealta turhalta virastokäynniltä säästyttiin.

Tästä opinnäytetyöstä saa viitteitä siihen, mitä tuloksia Juvosen (2010, 76) mukaan esitellään etsivän nuorisotyön tukimuodoista, eli yksilöllinen, intensiivinen nuorelle annettava tuki oli tämän työn perusta. Tämän selvityksen mukaan nuorten mielestä tärkeintä oli työntekijöiden antama yksilöohjaus, myös kahdenkeskiset keskustelut koettiin hyvin tärkeänä ja selviytymistä tukevana asiana. Juvosen mukaan (2010) asiakastyön lähtökohtana nuorten kanssa oli keskusteluissa avautuva todellisuus ja nuorten oma kokemuksellisuus sekä tulkinta elämäntilanteestaan. Vamos-projektiin osallistuvat nuoret eivät olleet tottuneet siihen, että heitä kuunneltiin, kuten Auvinen-Tomberg on tuonut esille (Juvonen 2010, 71–72) työntekijän vuorovaikutustaidot korostuvat etsivässä nuorisotyössä, koska työ perustuu vapaaehtoisuuteen ja nuori voi yksinkertaisesti hylätä työntekijän tarjoaman kontaktin mahdollisuuden.

12.2 Pohdinta

Tällaisella laajemmalla tutkimuksella olisi käyttöä myös yhteiskunnallisesti, jos haastateltavien joukko olisi suurempi, se voisi antaa äänen muuten unohtuneille ja vaiennetuille. Tämä opinnäytetyö antaa viitteitä samaan suuntaan kuin aikaisemmat tutkimukset osoittavat, eli kuinka tärkeää ehkäisevä ja etsivä nuorisotyö on.

Nuorten ongelmat liittyivät usein mielenterveyteen ja päihteisiin. Vamos-projektin työntekijöiden kokemukset nuorten hoitoon saamisesta Helsingissä olivat huonoja, kriisiavun saaminen mielenterveydellisissä ongelmissa oli vaikeaa. Jos nuorella oli päihteiden käyttöhistoriaa, esimerkiksi psykiatriselle poliklinikalle oli hyvin vaikeaa päästä hoitoon. Hoitoa saadakseen piti olla psykoottinen, muussa tapauksessa annettiin lääkkeitä ja ohjattiin kotiin sekä nuori-soasemalle. Nuorten päihteisiin liittyvä katkaisuhoido on vastaavalla tasolla Hel-

singissä. Nuoria on hankala motivoida lähtemään tällaiseen hoitoon, koska päihdekatkaisuhuoltoasemilla asiakaskunta on ikääntynyt. Valtion rahoitusta pitäisi riittää enemmän nuorten kanssa tehtävään työhön, ja näitä erityispalveluja pitäisi lisätä. Nykyisin yhteiskunnassa vallitsee liikaa välittämättömyyden ilmapiiri. Nuorten kertomusten perusteella voidaan päätellä, että nuoret olivat yksinäisiä, kuinka jokaiselle nuorelle yhteiskunnassa taattaisiin yksi luotettava aikuinen. Usealla projektiin osallistuneella nuorella ei ollut yhtään aikuista ihmistä osallisena omassa arjessaan kenen kanssa jakaa omia asioitaan.

Miten paljon nuorten ongelmien takana on selvittämättömiä asioita, kuten keskittymiseen ja oppimisvaikeuksiin liittyviä haasteita? Ihmiset ovat erilaisia oppijia, nykyinen koulutusjärjestelmä on kuitenkin luotu homegeeniselle ryhmälle. Haasteena on miten ryhmän ulkopuolelle jääviä voitaisiin parhaiten auttaa. Helsingin Diakonissalaitos järjestää oppimisvaikeuksien arviointipalvelua ja oppimisen kokonaisvaltaista kartoitusta, mukaan lukien lukien lukitutkimuksia. (Helsingin Diakoniaopisto 2011). Osallistamalla testeihin saa tietoa lisää, faktatieto voi auttaa hyväksymään omat puutteet ja helpottaa oppimista. Koulutuksen järjestäminen pitäisi olla yhä enemmän räätälöityä. Ihalaisen (Launonen 2011, 7) mukaan nuorille pitäisi etsiä sellaisia ammatillisen koulutuksen toimintamalleja, jotka auttavat työelämään pääsyä. Ihalainen yhdistäisi työn ja koulutuksen lisäämällä oppisopimuskoulutusta sekä työvoimakoulutusta. Elinkeinoelämä ja yritykset olisi saatava mukaan miettimään keinoja nuorten työllistymiseen.

Samalla kun opinnäytetyötä tehtiin toisista ihmisistä, oppi paljon itsestään. Toisten ihmisten arvot ja toimintatavat voivat olla eettisesti yhtä hyväksyttäviä, kuin omat arvot. Oma toimintaansa on hyvä pohtia ja arvioida, reflektoida. Itse voi huomata, että arvot ovatkin sopimuksenvaraisia ja määrätynlaisessa ympäristössä opittuja tapoja toimia, myös käsitykset huono-osaisuudesta ja sosiaalisista ongelmista ovat kulttuurisidonnaisia, joihin vaikuttavat yhteiskunnan sosiaalipoliittinen järjestelmä, moraalinen ilmasto, kulttuuriset merkitysjärjestelmät ja poliittiset ideologiat. (Juppi 2010, 328.)

Nuorten parissa tehtävä palvelu- ja sosiaaliohjaus tarvitsee laaja-alaista asiantuntemusta eri viranomaisista, palveluverkostoista ja yhteistyötahoista sekä sosiaali- että terveystieteiltä. Työntekijän omasta elämäkokemuksesta ja työhistoriasta on apua työskennellessä näin laaja-alaisen ja moniongelmaisen asiakaskunnan parissa. Tämän opinnäytetyön tekemisen avulla voi saada lisää valmiuksia nuorten kanssa tehtävään työhön. Nuorten kokonaisvaltainen auttaminen on haastavaa ja kiinnostavaa, tavoitteena olisi, että mahdollisimman moni nuori selviytyisi hyvin elämässään.

Opinnäytetyöprosessin aikana havaittiin, miten laajasta asiasta syrjäytymisessä on kysymys, koskettaen koko yhteiskuntaa. Miten tulevana ammattilaisena voi vaikuttaa syrjäytymiseen omalta osaltaan, miten aidosti kohdata ihminen? Miten ihmisen arvo määritellään ja kuka sen tekee? Tulevina diakonityöntekijöinä mennään sinne missä hätä on suurin. Yhteiskunnassa on sitouduttu köyhyyden ja syrjäytymisen poistamiseen, haaste ja vastuu asiasta ovat suuria. Myös diakonityöntekijät liittävät työnsä yhteisöllisiin tavoitteisiin ja pyrkivät diakonisen ajattelutavan vahvistamiseen sekä yhteiskunnallisiin epäkohtiin vaikuttamiseen. Diakoniatyössä kohdataan nuoria, joilla on taloudellisia ongelmia, työttömyyttä, ihmissuhdevaikeuksia ja muita elämän kriisejä. (Hakala 2002, 234–235). Diakoniatyöntekijät tukevat nuorta elämäntilanteen muutokseen ja ratkaisujen löytämiseen. Nuoren elämäntilanteen ja itsearvostuksen kannalta on tärkeää pysyä oman elämänsä subjektina, ratkaisuja ei keksitä nuoren puolesta. Diakoniatyöntekijät sisällyttävät nuorelle tuen antamiseen kuuntelemisen, rinnalla kulkeamisen sekä toivon ja rakkauden välittämisen. Ensisijaisesti diakonisen tuen antaminen keskittyy kuitenkin kuunteluun ja keskusteluun. (Hakala 2002, 235.)

Tarvitaan herkkyyttä ja viisautta toimia auttamistyössä, ottaen vastuuta toinen toisistamme ja elämällä toisen ihmisen rinnalla voi auttaa. Toisen puolesta ei voi elää, mutta tukijoita elämän haasteissa voi olla. Kaksin kulkiemisen mikään matka ei ole liian raskas. Toisen väsyessä, toinen vahvistaa ja tukee matkalla eteenpäin.

Koska opinnäytetyö tehtiin parityönä, oli alusta asti tärkeää sopia yhteiset säännöt, tavoitteet ja toimintatavat. Kaikkia tehtäviä ei tehty yhdessä vaan niitä jaet-

tiin ja tehtiin itsenäisesti lopuksi yhteen liittäen. Lähipäiviä pidettiin jokunen, tiivistyksen loppua kohden. Jälkeenpäin ajatellen näitä lähipäiviä olisi voinut olla enemmän. Ajoittain työelämän, perheen ja opiskelun yhteensovittaminen oli haasteellista. Parityöskentely antoi kuitenkin voimaa ja tukea jaksaa kaikkien näiden haasteiden keskellä.

13 TOIMENPIDE- EHDOTUKSET

Vamos-projektilla on olemassa kattava, tiivis yhteistyöverkosto eri sektoreilta olevien toimijoiden kanssa. Projektin toimiessa Diakonissalaitoksen alaisena, tuntuisi luonnolliselta, että esimerkiksi taloudellinen diakoniatyön tuki otettaisiin aktiivisemmin mukaan etsivän nuorisotyön toimintaan. Projektin osallistuville nuorille kerrottaisiin heidän valinnanvapauttaan kunnioittaen myös diakonisen taloudellisen-, aineellisen- ja henkisen tuen mahdollisuuksista. Kuten muihinkin virastoihin ja toimistoihin työntekijä lähtisi palveluohjauksen muodossa nuoren mukaan kirkon diakoniatoimistoon.

Nuorten osallistuminen projektiin perustuu vapaaehtoisuuteen ja nuoren itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan. Kuitenkin, palveluohjaukseen kuuluva palvelusuunnitelma voisi tuoda nuoren elämän tavoitteita ja päämääriä selkeämmin esille ja konkreettisesti ymmärrettäväksi nuorelle itselleen sekä työntekijälle.

Vamos-projektin etsivä nuorisotyö tulisi vakiinnuttaa pysyväksi toiminnaksi Helsinkiin. Projekti on kehittänyt niin sanottua yhden luukun palvelua nuorille, josta saa lääkärin -, sairaanhoitajan ja sosiaalityöntekijän palvelut samasta pisteestä. Tällaisia yhtenäisiä palvelukokonaisuuksien toimintoja yhteiskunnan kannattaisi kehittää. Useita asioita saa hoidettua samasta pisteestä, ja sama, tuttu työntekijä voi valvoa, että nuoren asiat tulee hoidettua ja hän saa tukea ajoissa.

LÄHTEET

- Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2007. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.
- Antikainen, Marjo-Riitta 2006. Demokratian synnystä moderniin moniarvoisuuteen 1900-luvulla. Teoksessa Marjo-Riitta, Antikainen; Esko M., Laine & Anne Birgitta, Yeung Kaupunkilaisten kirkko. Helsinki: Ota-va, 89–161.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Ek, Ellen; Saari, Erkki; Viinamäki, Leena; Sovio, Ulla & Järvelin, Marjo-Riitta 2004. Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 76. Helsinki: Kela.
- Eskola, Jari 2007. (Teema) haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Leena, Viinamäki & Erkki, Saari Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 32–47.
- Hakala, Pirjo 2002. Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Riitta, Helosvuori; Esko, Koskenvesa; Pauli, Niemelä & Juhani, Veikkola Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 233–268.
- Helsingin Diakoniaopisto 2011. Oppimisvaikeuksien arviointipalvelut. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos. Viitattu 24.10.2011. www.hdo.fi
- Helsingin Diakonissalaitos 2010. Vamos-projektin väliraportti 2010 ja jatkohakemus vuodelle 2011. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos.
- Henkilötietolaki 1999/523, 22.4.1999. Viitattu 5.10.2011. www.finlex.fi.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2005. Tutki ja Kirjoita. Jyväskylä: Kirjayhtymä.
- Ilmonen, Kari 2001. Eräs tie diskurssianalyysiin esimerkkinä Chydenius-Instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloitte-

- levalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–115.
- Juppi, Pirita 2010. Media syrjäytymisen määrittelijänä ja selittäjänä. Teoksessa Terhi, Laine; Susanna, Hyväri & Päivi, Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 325–352.
- Juvonen, Tarja 2010. Etsivä työ nuorten tukimuotona. Teoksessa Terhi, Laine; Susanna, Hyväri & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 62–84.
- Kaukonen, Ritva 2009. Yliaktuaari Ritva Kaukosen artikkeli Valtaosa uusista ylioppilaista viettää väli vuoden opinnoista. Hyvinvointikatsaus 1/2009. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kemppinen, Pentti 1997. Nuori minänsä vankina II osa: poikkeava käyttäytyminen, tunne-elämän häiriöt, katuelämä, syrjäytyminen, terapiayhteiskunta. Vantaa: Kannustinvalmennus.
- Kemppinen, Pentti 1997. Nuori minänsä vankina. I osa: alkoholi, imppaaminen, lääkkeet, huumeet ja kielteinen elämä. Vantaa: Kannustusvalmennus.
- Komonen, Katja 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Väitöskirja. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Koskenvesa, Esko 2002. Diakonia kirkon elämässä ja toiminnassa. Teoksessa Riitta, Helosvuori; Esko, Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikola Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 35–58.
- Koste, Asmo 2010. Nuorista Suomessa 2010. Tutkimuskooste. Helsinki: Nuori-soyhteistyö- Allianssi ry.
- Kuronen Ilpo 2010. Peruskoulusta työelämään. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylän Yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26.
- Kuussaari, Kristiina; Pietikäinen, Minna & Puhakka, Tiina 2010. Nuoret aikuiset tilastojen ja kyselytutkimusten valossa Teoksessa Anu-Hanna Antti-

- la, Kristiina Kuussaari & Tiina Puhakka (toim.) Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, THL Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora. Helsinki: THL teema 10, 16–58.
- Launonen, Paula 2011. ”Yksikään ei saa pudota mustaan aukkoon” Työministeri Lauri Ihalainen on ottanut tärkeimmäksi tavoitteeksi nuorten syrjäytymisen estämisen. Terveyden edistämisen lehti Promo 68 3/2011, 6–8.
- Launonen, Paula 2011. Käytön ja kokeilujen yleistyessä riskit kasvavat ja haitat lisääntyvät. Kannabis on osana arkea. Terveyden edistämisen lehti Promo 68 3/2011, 18–19.
- Morris, Kate; Barnes, Maria & Mason, Paul 2009. Children, families and social exclusion New approaches to prevention. Bristol: University on Bristol.
- Myllyniemi, Sami 2008. Tilasto-osio Teoksessa Autio Minna, Eräranta Kirsi & Myllyniemi Sami(toim.)Polarisoituva Nuoruus? Nuorten elinolo- kirjat – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84 Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 18–81.
- Myllyniemi, Sami 2009. Aika vapaalla Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 92. Opetusministeriö, 117–130. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 40. Viitattu 15.10.2011.
- Nord, Ulla 2010. Projektipäällikkö, Vamos-projekti. Helsinki. Henkilökohtainen tiedoksianto 21.09.2010.
- Nord, Ulla 2011. Projektipäällikkö, Vamos-projekti. Helsinki. Henkilökohtainen tiedoksianto 10.11.2010.
- Nuorisolaki 2010/693, 20.8.2010. Viitattu 10.10.2011. www.finlex.fi.
- Nurmi, Jan Erik 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen Paula, Korhonen Mikko & Lyytinen Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään. Helsinki: WSOY, 256–288.

- Perälähti, Anne; Londen, Pia; Siltaniemi, Aki; Särkelä, Riitta; Peltosalmi, Juha & Eronen; Anne 2011. Sosiaalibarometri 2011. Ajankohtainen arvio palveluista, palvelujärjestelmän muutoksista ja kansalaisen hyvinvoinnista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Pohjola, Annikki 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Leena, Viinamäki & Erkki, Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 11–31.
- Puuronen, Vesa 2007. Etnografinen tutkimus. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskunnalliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 101–120.
- Päihdelinkki 2007. Pikatieto. Alkoholi. Helsinki: A-klinikkasäätiö. Viitattu 1.10.2011. <http://www.paihdelinkki.fi/pikatieto/?c=Alkoholi>
- Raitasalo Raimo & Maamies Kaarlo 2011. Nuorten mielenterveyden häiriöiden aiheuttamat sairauspoissaolot ja työkyvyttömyys vuosina 2004–2009. Kelan tutkimusosasto. Nettipapereita 23/2011, 6-7. Viitattu 19.10.2011. Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/25936/Nettityopapereita23.pdf?sequence=4>
- Risikko, Paula 2011. Sosiaali- ja terveysministeri. Finlandia-talo Helsinki. Henkilökohtainen tiedoksianto 4.8.2011. Viitattu 10.10.2011 <http://www.vn.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/sv.jsp?toid=2213&c=0&moid=2208&startDate=5.6.2011&oid=334914>
- Siurala, Lasse, 2007. Nuorille suunnattujen palvelujen koordinointi kunnassa. Teoksessa Tom, Tarvainen; Ville, Pietiläinen & Tapio, Kuure Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos nyt. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 45–59.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Kaste-ohjelman valtakunnallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2008–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:9. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 12.10.2011. www.stm.fi.
- Stengård, Eija 2008. Time Out! Aikalisä! Elämä raiteilleen. Käsikirja. Helsinki: Stakes.

- Suomen evankelisluterilainen kirkko 2007. Suomen evankelisluterilaisen kirkon erityisnuorisotyön missio, visio ja strategia 2015. Sarja C 2007:3. Helsinki: Suomen evankelisluterilaisen kirkon keskushallinto. Viitattu 14.11.2011.www.evl.fi.
- Tarvainen, Tom, Pietiläinen, Ville & Kuure, Tapio(toim.) Esipuhe. Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:61. Helsinki : Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Taskinen, Sirpa 2001. Mitä tarkoitetaan lasten ja nuorten syrjäytymisellä. Köyhä, eristynyt ja kyvytön. Teoksessa Taskinen Sirpa (toim.) "HUONO ENNUSTE" Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen? Helsinki: Stakes, 4–15.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011 a. Hankkeet. Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen teemavuosi 2010. Viitattu 16.10.2011. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011 b. Stop köyhyys. Köyhyys aiheuttaa osattomuutta. Viitattu 16.10.2011 http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys/nakokulmia_teemaan
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2011. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 10.10.2011. www.thl.fi.
- Turunen, Kari E.1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Nuoret osallisiksi työelämään. Tiedotteet: Työ. Viitattu 22.09.2011. www.tem.fi
- Valtioneuvoston kanslia 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma 22.6.2011. Helsinki: Valtioneuvosto. Viitattu 12.10.2011. www.vnk.fi
- Virtanen, Petri 2000. Projektityö. Helsinki: WSOY.
- Vuokila-Oikkonen, Päivi & Ruotsalainen, Kari 2010. Nuoren tunne-elämän ongelmat, sosiaalisista suhteista vieraantuminen ja ammatillinen kohtaaminen Teoksessa Terhi Laine, Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 223–242.

LIITE 1: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Miten auttaa syrjäytynyttä nuorta? Anne Putkonen ja Ritva Ojala. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Helsinki. Opinnäytetyö.

Opinnäytetyö julkaistaan Diakonia ammattikorkeakoulun tietokannassa pdf-muodossa, yksi kappale arkistoidaan sidottuna sekä yksi kappale luovutetaan Vamos-projektille.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja minua koskeva aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Annan myös luvan minua koskevien asiakirjojen ja dokumenttien käyttöön ko. tutkimuksessa. (Asiakirjat ja muut dokumentit on suostumuksessa yksilöitävä/nimettävä tarkasti toimipisteittäin.) Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa hoitooni tai asiakassuhteeseeni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2: Opinnäytetyöstä vastaavan ohjaajan lupapuolto

Olen opinnäytteestä vastaavana ohjaajana hyväksynyt Anne Putkosen ja Ritva Ojalan tutkimussuunnitelman.

Tutkimuksen nimenä on Miten auttaa syrjäytynyttä nuorta?

Olen tutustunut eettisen toimikunnan ohjeeseen.

Puollan tutkimuslupa-anomusta ja otan huomioon ohjaustyössäni eettisen toimikunnan lausunnon.

Päiväys

Ohjaajan allekirjoitus, nimenselvennys, virka-asema ja yhteystiedot

LIITE 3: Haastattelukysymykset

Ikä

Sukupuoli

Kerro millainen tilanteesi oli kun lähdit Vamos-projektiin mukaan?

> mitä kautta sinä tulit projektiin, kuulit projektista?

Minkälaista tukea olet saanut projektista?

- mikä näistä tukimuodoista on mielestäsi auttanut sinua eniten

Oletko hakenut jostain muualta apua?

Minkä vuoksi juuri Vamos-projektin tuki on auttanut sinua?

Oletko hakenut seurakunnasta apua, esimerkiksi diakonilta?

->vaikka ruoka-avustuksen tai ostosetelien muodossa

Minkälaisena näet tulevaisuutesi? Onko sinulla tulevaisuuden haaveita?

Mitä mieltä olet tästä etsivästä nuorisotyöstä?

Olisiko sinulla jotain kehittämissuhteita tälle projektille?